

PASILAN ASUKASTALO KOTOUTTAJANA

Työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkökulma

Erja Hassinen

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Hassinen, Erja. Pasilan asukastalo kotouttajana. Työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkökulma. Helsinki, kevät 2013, 69 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen toimeksiantajanaan Pasilan asukastaloa hallinnoiva Kalliolan Settlementti. Helsingin Itä-Pasilassa sijaitseva Pasilan asukastalo on alueen matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Vuonna 2008 perustettu asukastalo toimii Kalliolan settlementin ja Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kumppanuussopimuksella Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) projektirahoituksen turvin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkemyksiä Pasilan asukastalon monikulttuurisesta työstä ja sen merkityksestä maahanmuuttajien kotoutumiselle. Teoreettisessa osassa käsiteltiin kotoutumista ja akkulturaatioteoriaa, osallisuutta sekä settlementti- ja yhteisötyötä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Empiirinen tutkimusaineisto koostui yhteensä kuuden asukastalon työntekijän ja yhteistyökumppanin yksilöllisistä teemahaastatteluista. Haastateltavista neljä oli asukastalon maahanmuuttajatyössä toimivaa työntekijää ja kaksi yhteistyökumppania. Haastattelut tehtiin joulukuun 2012 ja tammi-kuun 2013 aikana. Litteroitu aineisto analysoitiin käyttämällä teoriaohjaavaa sisällön-analyysia.

Teemahaastatteluissa tuli esiin kansalaisjärjestöjen merkitys arjen työssä lähellä maahanmuuttajia. Kielitaito, työ, kouluttautuminen ja sosiaaliset suhteet nähtiin avaimina hyvään kotoutumiseen. Pasilan asukastalo tukee maahanmuuttajien kotoutumista monipuolisesti: osallistaminen, yhteisöllisyys, tasa-vertaisuus ja matala kynnykset ovat tärkeitä työmenetelmiä asukastalon arjessa. Maahanmuuttajien vertaisohjaus nähtiin merkityksellisenä työmuotona, jota kehitetään uudessa projektissa ja toivottaisiin levitettävän laajemminkin. Asukastalo on vahvasti verkostoitunut, mutta esimerkiksi vanhuspalveluiden ja koulujen suuntaan toivottiin lisää yhteisötyötä. Esiin nousi huoli omista yhteisöistään syrjäytyneistä maahanmuuttajista. Kehittämissideana toivottiin esimerkiksi lisää sekä suomen että muiden kielten opetusta, esimerkiksi somalin kielen kurssia luku- ja kirjoitustaidottomille aikuisille.

Asiasanat: maahanmuuttajat, monikulttuurisuus, kotoutuminen, osallisuus, asukastilat, kvalitatiivinen tutkimus, akkulturaatio, settlementiliike, yhdyskuntatyö

ABSTRACT

Hassinen, Erja. Pasila Community House as immigrants' integrator. Viewpoints of workers and co-workers.

69 p., 1 appenix. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis was carried out in co-operation with working life partner Pasila Community House and Kalliola Settlement. In Eastern-Pasila, Helsinki located community house is a low threshold's meeting point. It was founded in 2008 in co-operation with Kalliola Settlement and Helsinki City Social Services and is funded by Finland's Slot Machine Association's (RAY) project funding.

The purpose of this study was to gain knowledge of workers' and co-workers' view point on Pasila Community House's multicultural work and its meaning to immigrants' integration. The theoretical part dealt with integration, acculturation, complicity as well as settlement and community work.

This thesis was carried out as a qualitative study. Theme interview was used as a method. All together six persons were interviewed in the December 2012 and January 2013. Four of the interviewees were workers or voluntary workers of Pasila Community House and two of them were co-workers. The interviews were recorded and transcribed and after that analyzed. The data was analyzed using content analysis, and the premise of the analysis was theory-orientated.

The results showed the value of civic organizations. Pasila Community House supported immigrants in many ways: participation, community learning, equality and low threshold were important methods in their daily work. Language skills, work, studies and social relations were seen as key factors towards good integration. Peer counselling is being developed in a new project and it is wished to be spread out on a wider basis. Community House works strongly together with different networks, but more co-operation is wished towards elderly people's services and schools, for instance. The study revealed concern of immigrants who have socially alienated from their own community. As development ideas were brought, for example, more language courses. Finnish courses and other language courses, such as Somali language for illiterate people, were on the wish list.

Key words: immigrants, multiculturalism, integration, social inclusion, community house, qualitative study, acculturation, settlement movement, community work

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Maahanmuutto Suomeen ja kotoutuminen	8
2.1.1 Maahanmuuttajaväestö.....	8
2.1.2 Kotouttamispolitiikka ja sen välineet.....	10
2.1.3 Asenneilmasto	13
2.1.4 Akkulturaatioteoria	14
2.1.5 Kotoutuminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä	16
2.1.6 Kolmas sektori kotouttajana.....	18
2.2 Osallisuus	19
2.3 Setlementti- ja yhteisötyön orientaatiot	21
2.3.1 Brittiläinen ja amerikkalainen setlementtityö	21
2.3.2 Kalliolan setlementti	22
2.3.3 Yhdyskunta- ja yhteisösosiaalityö	23
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	25
3.1 Monikulttuurinen Helsinki	25
3.2 Pasilan alue ja väestö	25
3.3 Asukastalon tarkoitus, tavoitteet ja lähtökohdat	26
3.4 Asukastalon verkostot ja yhteistyökumppanit	28
3.5 Asukastalon monikulttuurinen työ	29
3.5.1 Ryhmätoiminta.....	29
3.5.2 Vertaisohjaus.....	29
3.5.3 Työllistämistoiminta	30
3.5.4 Tapahtumat ja retket.....	31
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	32
4.2 Tutkimuksen kohderyhmä.....	32
4.3 Aineiston keruumenetelmät	33

4.4 Taustatietoja haastateltavista.....	34
4.5 Teemahaastattelujen kuvaus.....	35
4.6 Aineiston purku ja analyysi.....	35
4.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	37
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	39
5.1 Kotouttamisjärjestelmästä.....	39
5.2 Kotoutuminen ja kielitaito	40
5.3 Työmenetelmät.....	42
5.4 Yhteistyön ja verkostojen merkitys.....	45
5.5 Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot	46
5.6 Asenneilmasto	48
5.7 Asukastalon toiminnan kehittäminen.....	50
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	53
6.1 Virallinen kotouttamisjärjestelmä tarvitsee tuekseen kansalaisjärjestöjä	53
6.2 Kielitaito, työ ja kouluttautuminen merkityksellisiä kotoutumiselle	53
6.3 Työmenetelminä osallistaminen, yhteisöllisyys ja matala kynnyks	54
6.4 Alueellinen yhteistyö ja verkostot toiminnan edellytys.....	55
6.5 Huoli sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle jääneistä/jätetyistä	56
6.6 Käsitteet yleisestä asenneilmastosta vaihtelivat	56
6.7 Ideoita asukastalon toiminnan kehittämiseksi.....	57
7 POHDINTA	58
LÄHTEET.....	61
LIITE 1: Haastattelujen teemat ja apukysymykset.	68

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajat ovat viimeisten parinkymmenen vuoden aikana tulleet yhä näkyvämmäksi osaksi yhteiskuntaamme, ja päivitetyt ennusteet lupaavat maahanmuuton nopeaa kasvua erityisesti pääkaupunkiseudulla. Maahanmuuttajien kotoutuminen on ajankohmainen aihe, johon liittyen uusia tutkimuksia julkaistaan tiuhaan tahtiin. Asenneilmapiiri ja yhteiskuntamme kyky vastaanottaa monikulttuurisuuden tuomaa yhteiskunnallista muutosta ovat tärkeitä teemoja. Jos kotoutuminen epäonnistuu, nousevat sen kustannukset myöhemmin paljon alkuperäistä suuremmiksi ja osattomuus voi myös periytyä seuraavalle sukupolvelle.

Monikulttuurisuustyö on ollut kiinnostukseni kohteeni jo opintojeni alusta lähtien. Pasilan asukastalo tarjosi tätä opinnäytetyön aihetta opinnäytetyötorilla, jonka Diakonia-ammattikorkeakoulu järjesti yhdessä työelämän yhteistyötahojensa kanssa tammikuussa 2012. Pasilan asukastalo oli minulle jo entuudestaan tuttu, sillä olen suorittanut opintoihini liittyvän ensimmäisen aikuissosiaalityön harjoitteluni asukastalossa syksyllä 2010 ja suoritin siellä myös viimeisen harjoitteluni liittyen työyhteisöihin ja kehittämiseen syksyllä 2012. Näin olen päässyt seuraamaan asukastalon toimintaa lähietäisyydeltä ja nähnyt sen monikulttuurisen toiminnan voimakkaan kehityksen vuosina 2010–2012.

Helsingin Itä-Pasilassa sijaitseva Pasilan asukastalo on alueen matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Kalliolan setlementti hallinnoi asukastaloa, joka on verkostoitunut monien eri toimijoiden kanssa. Asukastalo toimii Raha-automaattiyhdistyksen (RAY:n) projektirahoituksen sekä Helsingin kaupungin kumppanuussopimuksen turvin. Asukastalo yhdistää kantaväestöä ja maahanmuuttajia tarjoamalla vuorovaikutus- ja toimintamahdollisuuksia kaiken ikäisille, ehkäisten samalla sosiaalista syrjäytymistä. Maahanmuuttajille on tarjolla muun muassa vertaisneuvontaa ja vertaistukea, ryhmätoimintoja kuten esimerkiksi suomen kielen opetusta lastenhoitomahdollisuudella sekä oman äidinkielen ja uskonnon opetusta. Asukastalolla järjestetään paljon kulttuuritapahtumia ja se toimii työllistäjänä ja harjoittelupaikkana. Asukastalon toiminta on kokonaisvaltaista ja käsittelee parhaimmassa tapauksessa koko perheen kotoutumisen ”vauvasta vaariin”. (Väisänen, Immonen & Ojaksela 2011.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkemyksiä Pasilan asukastalon monikulttuurisesta työstä ja sen merkityksestä maahanmuuttajien kotoutumiselle. Empiirinen tutkimusaineisto tässä opinnäytetyössä koostuu kuudesta yksilöllisestä teemahaastattelusta. Haastatelluista neljä on asukastalon työntekijöitä ja kaksi yhteistyökumppania. Tutkimuksen toimintaympäristönä olevaan Pasilan asukastaloon kuuluvat keskeisesti maahanmuuttajat ja setlementti- ja yhteisötyö. Kotoutumisen avulla maahanmuuttajat pyrkivät pääsemään osallisiksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Setlementti- ja yhteisötyöhön on perinteisesti liitetty erilaisten ihmisten välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen edistäminen, sosiaalisten ongelmien syntymisen ehkäisy sekä ihmisten vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden vahvistaminen. Tästä syystä käsittelen opinnäytetyöni teoreettisessa osassa maahanmuuttoa Suomeen, kotoutumista, osallisuutta sekä setlementti- ja yhteisötyötä.

Rakenteeltaan tämä opinnäytetyö jakaantuu seitsemään päälukuun. Johdantoluvun jälkeisessä luvussa taustoitetaan tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia. Luvussa kolme kuvataan tutkimuksen toimintaympäristöä ensin monikulttuurisen Helsingin ja Pasilan alueen ja väestön tasolta, sitten itse asukastaloa ja sen monikulttuurista työtä. Luvussa neljä esittelen tutkimuskysymykset, kuvaan tutkimuksen aineistoa ja kohderyhmää, aineiston keruuta ja analysointia sekä pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Luku viisi on varsinainen tulosluku ja luvussa kuusi kokoan yhteen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Lopuksi on pohdintaluku, jossa käsittelen muun muassa opinnäytetyöprosessiani ja ammatillista kasvuani.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Maahanmuutto Suomeen ja kotoutuminen

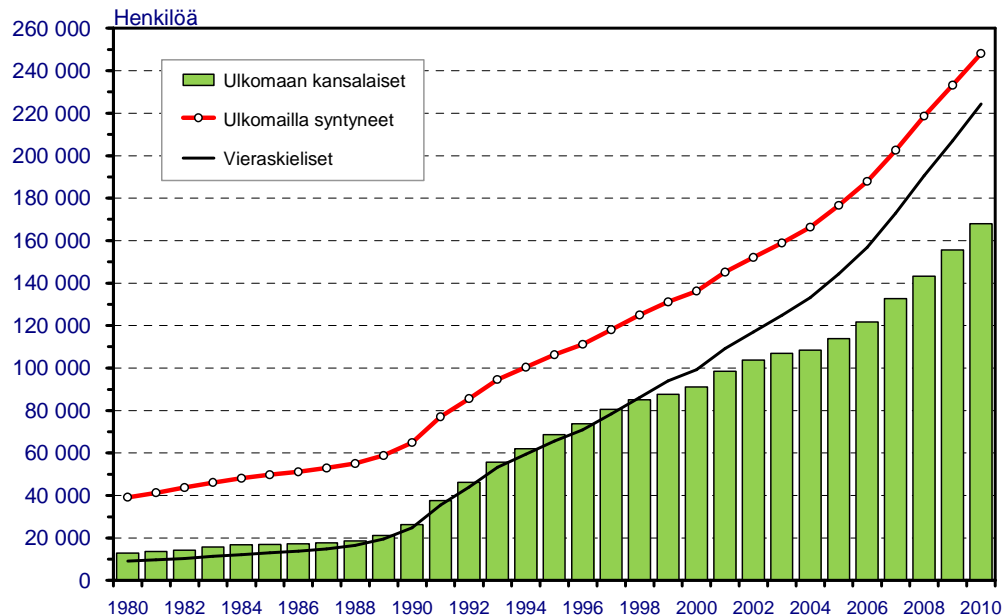
2.1.1 Maahanmuuttajaväestö

Tässä opinnäytetyössä tarkoitan *maahanmuuttajalla* ulkomailla syntynyttä, Suomeen muuttanutta henkilöä. Toisinaan puhutaan maahanmuuttajista myös *uussuomalaisina*. Erotuksena maahanmuuttajaan *kantasuomalainen* on yleensä syntynyt Suomessa ja on sukutaustaltaan suomalainen. Maahanmuuttajat ovat haaste väestötilastoinnille ja usein maahanmuuttajia tarkastellaan vieraskielisyyden (eli muun kuin suomen, ruotsin ja saamenkielisyyden mukaan), ulkomaan kansalaisuuden tai syntymämaan mukaan. Vieraskielisyys kuvaa maahanmuuttajia paremmin kuin kansalaisuus, sillä äidinkieli pysyy yleensä samana, mutta kansalaisuus voi muuttua. Tilastoissa äidinkieli voi kuitenkin olla eri kuin käyttökieli. Ulkomaan kansalaiset ja ulkomailla syntyneet suomen kansalaiset muodostavat ulkomaalaistausten ryhmän. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2011.)

Maahanmuuttajaväestön määrä Suomessa on mittaustavasta riippumatta vähäinen verrattuna esimerkiksi Länsi-Euroopan maihin. Vuoden 2011 lopussa Suomessa asui 183 000 ulkomaan kansalaista, 245 000 vieraskielistä ja 266 000 ulkomailla syntynyttä. Sellaisia, jotka olivat sekä ulkomailla syntyneitä, vieraskielisiä että ulkomaan kansalaisia oli 158 000. Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrän arvioidaan kasvavan vuosittain noin 15 000 henkilöllä. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan ulkomaalaisia asuu Suomessa vuonna 2020 noin 330 000 ja vuonna 2030 ulkomaalaisia arvioidaan olevan jo puoli miljoonaa. Lähes puolet Suomen vieraskielisestä väestöstä on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. (Rapo 2011; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012c.)

Aiemmin Suomi on ollut maastamuuttomaa, ja suhde kääntyi maahanmuuton eduksi 1980-luvulla. Maahanmuuttajien määrän nopea kasvu alkoi 1990-luvun alussa, johon ajoittui muun muassa Neuvostoliiton hajoaminen ja paluumuuton alkaminen, Somalian, Irakin sekä entisen Jugoslavian alueen levottomuudet. Todellinen maahanmuuton lisäys on tapahtunut vasta EU:n laajentumisen myötä viime vuosikymmenen loppupuolella.

(Vertaa kuvio 1). Kun ihmisten liikkuvuutta on helpotettu, on etenkin Virosta tullut muuttajia Suomeen. (Helsingin kaupunki tietokeskus 2011; Jaakkola 2009, 16; Rapo 2011.)

KUVIO 1. Suomen ulkomaalaisväestö 1980–2010 (Siirtolaisuusinstituutti i.a.)

Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä, sillä heidän kulttuuritaustansa ja maahanmuuton syyt vaihtelevat. Viimeisten vuosikymmenten aikana maahanmuuton syyt ovat monipuolistuneet. Suomeen muuton syitä ovat muun muassa opiskelu, työ, paluumuutto, humanitaariset syyt ja elinkeinon harjoittaminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012c.) Vaikka maahanmuuttajia käsitelläänkin usein yhteisinä etnisinä ryhminä, toimii erottavina tekijöinä ryhmien sisällä muun muassa muuttoikä ja muuton syy, sukupolvi, koulutus, kielitaito ja luokkatausta. Käytännössä voi esimerkiksi olla merkityksellistä, onko maahanmuuttaja kotoisin suurkaupungista tai maaseudulta, korkeasti koulutettu tai matala-palkka-alalla työskentelevä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 401.)

Lähes kolme neljäsosaa maahanmuuttajista on ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajia, toisin sanoen he ovat itse maahan muuttaneita. Voimakkaassa kasvussa on heidän lastensa eli toisen sukupolven maahanmuuttajien osuus. Maahanmuutossa on havaittavissa sukupuolittuneisuutta lähtöalueittain, mutta esimerkiksi pakolaisten ja turvapai-

kanhakijoiden ryhmässä alun alkaen miesvaltainen joukko on tasoittunut nopeasti muun muassa perheenyhdistämissä politiikan vaikutuksesta. Monien maahanmuuttajaryhmien perhemallit- ja käytännöt lähenevät suomalaisia eli avioitumisikä nousee, lasten määrä vähenee ja avioerot hyväksytään. Perheet saattavat kuitenkin elää transnationaalista eli ylijärjestyksistä arkea, jossa muualla asuvia sukulaisia avustetaan tarvittaessa rahallisesti ja heiltä voidaan saada tukea internetin välityksellä ja vierailujen aikana. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 400–402.)

2.1.2 Kotouttamispolitiikka ja sen välineet

Keskeisinä käsitteinä tässä opinnäytetyössä ovat *kotoutuminen* ja *kotouttaminen*. Kotoutuminen voidaan nähdä uudissanana käsitteelle integraatio. Kotoutumislaisissa (2010) kotoutuminen ja kotouttaminen on määritelty seuraavasti:

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla tukien hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotouttamisella puolestaan tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisien ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Sekä lähtö- että kohdemaan historialliset, poliittiset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat vähemmistöpolitiikkaan ja yleisesti maahanmuuttajien elinoloihin. Kotouttamispolitiikka Suomessa on varsin nuorta, joten meillä on mahdollisuuksia välttää niitä virheitä, joita muualla Euroopassa on tehty. Maahanmuuton kasvaessa ja monipuolistuessa linjat maahanmuuttopolitiikassa ovat muuttuneet. 1990-luvun lopulla keskityttiin pakolaispolitiikkaan, kun vuonna 2006 hyväksytyssä maahanmuuttopolitiikassa ohjelmassa painotettiin työperäisen maahanmuuton edistämistä. Nykyisin ongelmallista on erityisesti työmarkkinoilta ja koulutusinstituutioista syrjäytyminen, asuinalueiden eriytyminen väestöryhmien mukaisesti, syrjintä ja rasismi. (Ekholm 1994, 13; Jaakkola 2009, 11; Saukkonen 2010, 28.)

Berryn malli (vertaa luku 2.1.4) on käyttökelpoinen tutkittaessa valta-yhteisön politiikkaa, toisin sanoen vahvistetaanko integraatiota, sulautumista, eristäytymistä vai syrjäytymistä (Ekholm 1994, 13). Suomalaisen kotouttamispolitiikan tavoite on maahanmuut-

tajien integroituminen ja lähtökohta kotoutumisen kaksisuuntaisuus. Suomalaisen yhteiskunnan ja kantaväestöön kuuluvien tulee mukautua tilanteeseen, jota määrittää enemmän monimuotoisuus kuin yhdenmukaisuus. Viime vuosina on painotettu erityisesti interkulttuurisuutta eli kulttuurien välisyyttä perustamalla esimerkiksi väestöryhmien välistä vuorovaikutusta edistäviä kohtaamispaikkoja ja keskustelufoorumeita. Monoetnisyyden sijaan on haluttu julkisesti tukea enemmän monietnistä toimintaa. (Saukkonen 2010, 28–33.)

Kansainvälisesti katsottuna Suomen kotouttamistoimet ovat onnistuneet hyvin, mutta kritisoitavaakin löytyy Saukkosen (2010) mukaan. Yleisesti kotouttamiseen ja kotoutumiseen suunnatut julkiset varat ovat riittämättömät suhteessa nykyisiin tarpeisiin ja säädettyjen lakien mukaisiin tavoitteisiin pääsemiseen. Esimerkiksi oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat joutuvat asumaan vastaanottokeskuksissa, koska halukkaita kuntia pakolaisten vastaanottamiseen valtion nykyisillä tuilla ei ole riittävästi. Näyttää siltä, ettei yhteiskunnallamme ole riittäviä valmiuksia maksaa onnistuneen kotoutumisen vaatimia kustannuksia. Eurooppalaisten kokemusten valossa voidaan olettaa, että epäonnistuneesta kotoutumisesta myöhemmin maksettava hinta on paljon korkeampi kuin kotoutumisen alun perin vaatimat kustannukset. Joidenkin kielteisten seurausten, kuten väestöryhmien välisten jännitteiden tai yhteiskuntaan identifioitumattomuuden kustannuksia on vaikea edes mitata. (Saukkonen 2010, 36–38.)

Maahanmuuttajien taustat vaihtelevat suuresti, mutta silti keskustelussa heihin viitataan usein yhtenä ryhmänä. Esimerkiksi pakolaisten valinnassa Suomeen on saatettu korostaa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia. Näin ollen on selvää, että monet pakolaisina tulleet maahanmuuttajat tarvitsevat perinpohjaista tukea ja kuntoutusta, ennen kuin menestystä työmarkkinoilla voi odottaa. Onnistuneeseen maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaan täytyisikin tehdä tältä osin tarkennuksia. (Mannila 2010, 38.)

Kesällä 2012 julkaistun valtion kotouttamishjelman yleisenä tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Samalla vahvistetaan perustaa eri väestöryhmien väliselle toimivalle vuorovaikutukselle sekä hyvälle etnisille suhteille. Kotouttamiseen osoitettavat lisäpanostukset tuovat pitkällä aikavälillä säästöjä muun muassa työttömyys- ja toimeentulotukimenoissa. Onnistunut kotoutumi-

nen lisää turvallisuutta, vähentää rasistisia asenteita ja ehkäisee radikalisoitumista. (Suomen kuntaliitto 2012; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012b.)

Työ- ja elinkeinoministeriö suunnittelee, kehittää ja ohjaa maahanmuuttajien kotouttamista. Lisäksi monet järjestöt (vertaa luku 2.1.6) ja vapaaehtoistyöntekijät tekevät aktiivisesti erityyppistä kotouttamistyötä. Kotoutumispalveluja kehitetään monissa eri hankkeissa, kuten esimerkiksi Osallisena Suomessa - ja Maahanmuuton tulevaisuus-hankkeissa. Maahanmuuton tulevaisuus 2020-hankkeen mukaan kotouttamiseen liittyvä tietopohja on edelleen hajallaan ja informaatio-ohjauksen tarve olisi suuri, niin eri sektoreiden välillä kuin niiden sisälläkin. Tarvittaisiinkin selkeästi organisoitua faktatietoa ja konkreettisia toimintaohjeita, joilla varmistetaan hiljaisen tiedon ja hyvien käytäntöjen siirtyminen eteenpäin, jottei jokaisen aina tarvitsisi aloittaa työtään alusta. (Sisäasiainministeriö 2013, 26.) Kotoutumisen rahoituksen painopistettä olisi siirrettävä hankelähtöisestä rahoituksesta pysyvämpiin ratkaisuihin, jolloin syntyisi myös pysyvämpää kotouttamisosaamista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012a).

Maahanmuuttoon liittyy useita lakeja, kuten kotoutumis-, yhdenvertaisuus-, ulkomalais- ja kansalaisuuslaki. Ensimmäinen kotoutumista koskeva laki tuli voimaan vuonna 1999 ja uudistunut laki kotoutumisen edistämisestä 1.9.2011. Uudessa kotoutumislaisissa (1386/2010) painotetaan muun muassa kotoutumisen kaksisuuntaisuutta, kaikkien maahanmuuttajaryhmien oikeutta kotoutumispalveluihin sekä huomioidaan paremmin maahanmuuttajien yksilölliset tarpeet. Lain on määrä tehostaa ja nopeuttaa kotoutumista erityisesti maahantulon alkuvaiheen ohjausta tehostamalla ja maahanmuuttajien työllistymistä nopeuttamalla. Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen sekä edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta. Laissa korostetaan myös entistä enemmän maahanmuuttajayhdistysten osallistumista kotoutumispalveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010; Sisäasiainministeriö 2013, 7.)

2.1.3 Asenneilmasto

Historiallinen, sosiaalinen ja taloudellinen tilanne sekä tulo- että lähtömaassa vaikuttaa suuresti maahanmuuttoon suhtautumiseen. Keskeistä on esimerkiksi se, onko maa toiminut maahanmuutto- vai maastamuuttomaana, millainen asema ja koko maan etnisillä vähemmistöillä on ja millaiset ovat valtakunnan asenteet etnisiä vähemmistöjä kohtaan. (Ekholm 1994, 20.) Nopean kasvun myötä maahanmuutossa on kyse suuresta muutoksesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Usein maahanmuuttokeskustelu on tunnepitoista ja mielipiteitä jakavaa, toiset näkevät yhteiskunnan monimuotoistumisen rikkautena ja edellytyksenä suotuisalle kehitykselle, toiset taas ongelmapyyhtinä ja kulueränä. (Saukkonen 2010, 27.)

Kaikkein kielteisintä suhtautuminen maahanmuuttajiin oli 1990-luvun laman ja suurtyöttömyyden ainakaan. Jaakkolan (2009) tekemän asennetutkimuksen mukaan ulkomaalaisten työnhakijoiden vastaanottamiseen suhtauduttiin vuonna 2007 myönteisemmin kuin aiempina tutkimusjaksoina vuosina 1987–2003. Suhtautuminen maahanmuuttoon vaihteli paljon alueellisesti, esimerkiksi suurissa kaupungeissa suhtautuminen oli yleensä myönteisempää kuin pienissä kaupungeissa ja maaseudulla. Nuorten ja naisten asenteet olivat useimmiten kaikkein myönteisimpiä. Erityisesti koulutetut ja korkeamassa sosioekonomisessa asemassa olevat henkilöt suhtautuivat muita myönteisemmin maahanmuuttajiin. (Jaakkola 2009, 78.)

Kasvaneen maahanmuuton myötä yhä useammalla suomalaisella on henkilökohtaisia kontakteja Suomessa asuviin ulkomaalaisiin. Henkilökohtaiset kontaktit vaikuttavat myös myönteiseen asenteeseen maahanmuuttoa kohtaan. Tutkimuksen mukaan ulkomaalaisten työnhakijoiden ja pakolaisten vastaanottamiseen suhtauduttiin sitä myönteisemmin, mitä useampia ulkomaalaisia tunnetaan henkilökohtaisesti. (Jaakkola 2007, 28–29.) Maahanmuuttajanaapureihin suhtautumisessa on nähtävissä selvästi etnistä hierarkiaa. Euroopan ulkopuolelta tuleviin suhtaudutaan epäilevimmin ja länsieurooppalaisiin puolestaan myönteisimmin. (Vaattovaara, Vilkkama & Dhalmann 2013.) Somaleihin ja venäläisiin suhtaudutaan tutkimuksen mukaan vähemmän kunnioittavasti kuin muiden maiden kansalaisiin (Martikainen & Tiilikainen 2007, 403). Nimittelyä ja sanallisia loukkauksia arjessaan oli kokenut viidennes. Syrjintäkokemukset olivat sitä yleisempiä, mitä kauemmin maahanmuuttaja oli asunut Suomessa ja mitä nuorempana hän

oli muuttanut, kuin vähemmän aikaa Suomessa asuneilla ja vanhemmalla iällä muuttaneilla. (Castaneda ym. 2012, 9–11, 213–215.)

Yksi viimeaikaisista avauksista suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa on Umayya Abu-Hannan Helsingin Sanomissa julkaistu kirjailijapuheenvuoro, jossa hän ruoti voimakkaasti suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuutta. Abu-Hanna kertoi muuttaneensa pienen tummaihoisen tyttärensä kanssa Suomesta Amsterdamiin suomalaisen rasisminkin takia. (Abu-Hanna 2012.) Edelleen Helsingin Sanomissa Vaattovaara, Vilkama & Dhalmann (2013) puolestaan toteavat, että rasismien olemassaolosta keskusteltaessa olennaisinta on se, miten asenteemme heijastuvat arkeemme ja valintoihimme.

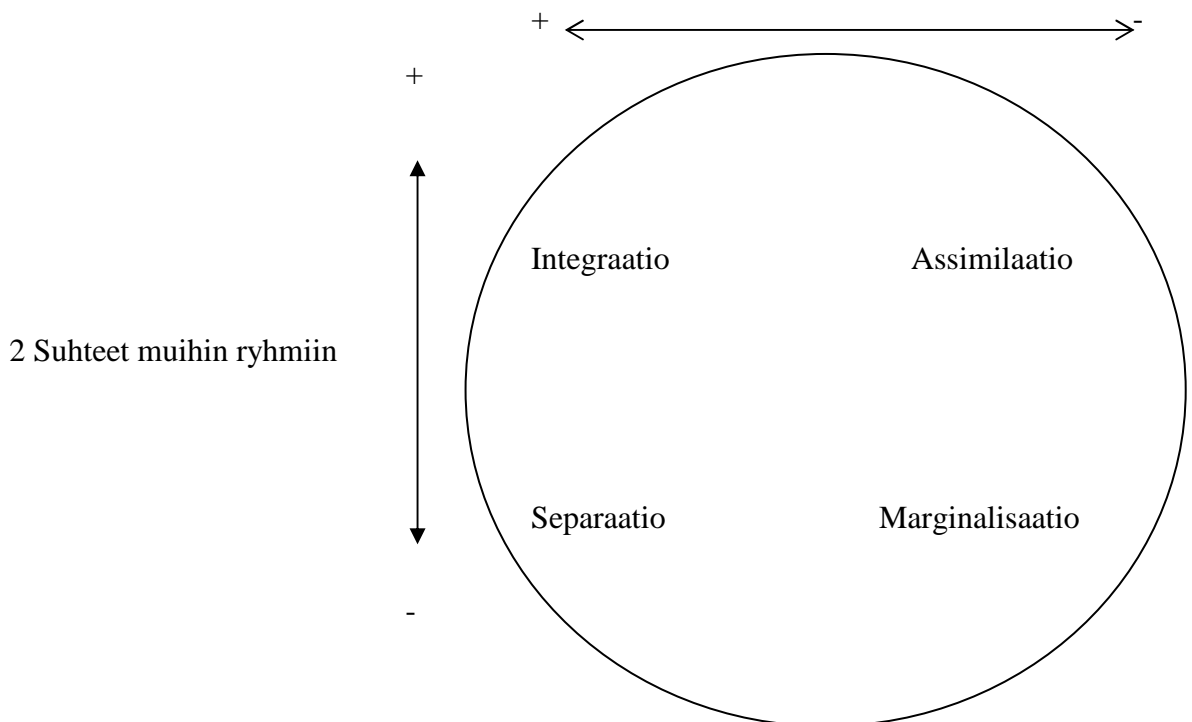
Maahanmuuttajien kokemukset sekä ympäristön rasismista että palvelu- ja työsyrynnästä voivat heikentää merkittävästi heidän luottamustaan viranomaisiin. Tämä voi johtaa siihen, että syrjäytämiskokemuksesta kumpuava epäluottamus heikentää viranomaisten mahdollisuuksia edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Palvelujen lokeroituminen ja koordinoimattomuus tulee vielä selvemmin esille maahanmuuttajaperheen kohdalla, joten vuorovaikutusta eri sektoreiden ja palveluketjun kesken tarvittaisiin. (Ikäläinen, Martiskainen & Törrönen 2003, 97; Liebkind & Jasinskaja-Lahti 1997, 93–108.)

2.1.4 Akkulturaatioteoria

Kotoutumisprosessia voidaan tarkastella kanadalaisen sosiaalipsykologi John W. Berryn akkulturaatioteorian pohjalta, joka on yksi tunnetuimmista ja yleisimmin kotoutumistutkimuksessa käytetty kaksisuuntainen akkulturaatiomalli. Akkulturaatio voidaan nähdä prosessina tai muutoksena, joka tapahtuu kahden eri kulttuurin joutuessa välittömään ja jatkuvaan kosketukseen toistensa kanssa. Terminä akkulturaatio ja assimilaatio ovat vanhempia ja osittain niiden rinnalle ja tilalle on tullut käyttöön integraation eli kotoutumisen käsite. Berryn mallin avulla käsitteiden rajausta ja keskinäinen erottelu selkeytyy. Akkulturaatio tarkoittaa sopeutumista ja sopeutumisstrategioita ovat puolestaan assimilaatio, separaatio, integraatio ja marginalisaatio. Akkulturaatiota voidaan tarkastella yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla. Yksilötasolla puhutaan psykologisista sopeutumisstrategioista ja yhteisötasolla rakenteellisista ryhmätason reaktioista suhteessa valta-yhteisöön. (Berry 2011, 312–313; Forsander 2001, 36–38, 140–141.)

Berryn mallin lähtökohtana on, että ihmiset suhtautuvat eri tavoin akkulturaatioprosessiin. Akkulturaatioasenteilla tai -strategioilla tarkoitetaan vähemmistöjen mukautumista tai tapaa suhtautua uuteen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Akkulturaatioasenteet tai -strategiat ovat Berryn (2011, 321) mukaan jaettavissa neljään eri kenttään (vertaa kuvio 2):

1 Oman kulttuurisen identiteetin ja kulttuuristen piirteiden ylläpitäminen

KUVIO 2. John W. Berryn akkulturaatiostrategiat (Berry ym. 2011, 321).

*Integraatio*ssa henkilö tuntee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään ja arvostaa siihen kuulumista, mutta toimii myös valtaväestöön kuuluvien kanssa. *Assimilaatio eli sulautuminen* tarkoittaa vähemmistöidentiteetistä luopumista ja toivetta kuulua enemmistöön. Sosiaaliset siteet omaan etniseen ryhmään ja sen tapoihin hylätään ja omaksumaan valtaväestön tavat ja sosiaaliset verkostot. *Separaatio/segregaatio eli eristäytyminen* tarkoittaa, että etnisen ryhmän jäsenet pitävät omaksi kokemansa ryhmän parissa ja välttävät kontakteja oman ryhmän ulkopuolisiin. *Marginalisaatio eli syrjäytyminen* yksilö on eriytynyt kulttuurisesta taustastaan eikä samaistu myöskään muihin ryhmiin. Syrjäytymisen uhka on suuri niiden toisen sukupolven maahanmuuttajien kohdalla, jotka eivät halua samaistua vanhempiensa arvomaailmaan mutteivät myöskään valtayhteisön. (Berry 2011, 312–313; Forsander 2001, 36–38.)

Harvoin tilanne on niin yksiselitteinen kuin Berryn malli. Eri elämäalueilla maahanmuuttajat saattavat valita eri strategioita, esimerkiksi perheessä ja etnisessä yhteisössä pätevät eri arvot kuin työssä ja koulutuksessa. Akkulturaatioon vaikuttaa muun muassa se, onko ihminen tullut uuteen maahan omasta tahdostaan vai vasten omaa tahtoaan. Muita vaikuttavia tekijöitä ovat myös asenteet, motiivit, arvot ja kyvyt. Integraatio, assimilaatio, separaatio ja marginalisaatio ovat siis vähemmistön strategioita, mutta laajemman valtaväestön strategioita ovat monikulttuurisuus, sulatusuuni (”melting pot”), eristäminen ja ulkopuolelle sulkeminen. Voidaan puhua vastavuoroisesta prosessista, jossa maahanmuuttajat ja vastaanottava yhteiskunta jatkuvasti keskustelevalle hyvän yhteiselon ehdoista. Kotoutumisesta on vastuussa maahanmuuttajan itsensä lisäksi myös valtaväestö. Eri elämäalueilla kotoutuminen voi olla erilaista. Esimerkiksi maahanmuuttajat saattavat olla integroituneita työelämään, mutta seurustelevat silti pääasiassa omaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa tai maahanmuuttaja voi olla integroitunut sekä omiin että valtaväestön verkostoihin, mutta olla silti työtön. (Ekholm 1994, 13; Liebkind ym. 2004, 288–289.)

2.1.5 Kotoutuminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä

Kotoutuminen voidaan ymmärtää prosessiksi, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi uutta elinympäristönsä. Kotoutumisen eri tasoja ovat muun muassa sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen kotoutuminen. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.) Kotoutumista (ja osallisuutta) suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan tarkastella esimerkiksi työllisyyden ja tulotason, asumistason, kielitaidon ja koulutuksen, sosiaali- ja terveyspalveluiden käytön, suhteen suomalaisiin, etnisyyden ja oman kulttuurin, osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien, syrjinnän sekä rikollisuuden kautta. Laajemmin ajateltuna voidaan puhua rakenteellisesta, asenteellisesta ja vähemmistöryhmän sisäisestä kotoutumisesta. (Ekholm 1994, 18, 31.) Kotoutuminen on muuttajan ja vastaanottavan yhteisön yhteinen prosessi, ja kotouttamiskysymyksistä on hyvä keskustella laajalaisesti kotouttamistyön eri toimijoiden näkökulmista. Vastaanottavan yhteiskunnan tulisi luoda hallintokäytännöt ja toimintamallit sellaisiksi, että maahanmuuttajat saavat mahdollisuuden omaan toimijuuteen ja elämänsä todelliseen ohjaamiseen jo kotoutumisen alussa (Alitolppa-Niitamo 2005, 39).

Sana kotoutuminen viittaa kotiin ja kotoutumisen voidaan nähdä kuvastavan näin kodin tärkeyttä. Asunto ja sen lähiympäristö ovat maahanmuuttajille erityisen tärkeitä ”arjen näyttämöitä”, sillä monet maahanmuuttajat ovat työelämän ulkopuolella joko iän, perhe-tilanteen tai työttömyyden vuoksi. (Junto 2005, 43.) Paljon on keskusteltu myös niin sanotusta eritahtisesta kotoutumisesta perheenjäsenten välillä. Yleensä lapset oppivat kielen ja yhteiskunnalliset perustaidot nopeammin kuin vanhempansa, mikä voi aiheuttaa kasvavia ristiriitoja perheen sisällä ja sukupolvien välillä (Martikainen & Tiilikainen 2007, 28). Säävälä (2007, 58) painotti tutkiessaan venäläisten- ja kosovonalbaaninaisten elämänpolkuja, että kotonaan lapsiaan hoitavien naisten palveluihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sillä heille suunnatut kielikurssit ja vastaavat palvelut lisäävät paitsi naisten omaa, myös koko perheen hyvinvointia. Sittemmin kotiäitien suomen kielen opiskelun järjestämisen haasteeseen onkin enemmissä määrin kyetty vastaamaan eri projekteissa ja hankkeissa, ja lastenhoitomahdollisuuksia järjestetty kielikurssien ajaksi.

Perhoniemi ja Jasinskaja-Lahti (2006) toteuttivat ensimmäinen kattavan kotoutumisen seurantatutkimuksen Suomessa, jossa kartoitettiin 1990-luvun vaihteessa saapuneiden seitsemän eri maahanmuuttajaryhmän sopeutumista vuosina 1997–2004. Tutkimuksen mukaan vaaditaan noin kymmenen vuotta asumista Suomessa, että maahanmuuttajilla menee kohtuullisen hyvin, kielitaito on kehittynyt melko hyvälle tasolle ja työllisyysmahdollisuudet parantuneet kohtuullisiksi. Tutkimuksessa todettiin henkistä hyvinvointia edistävinä tekijöinä työllistyminen ja hyvä suomenkielen taito, myönteinen kokemus Suomen asenneilmapiiristä, hyvät sosiaaliset verkostot ja taloudellinen hyvinvointi. Vastaavasti henkistä sopeutumista vaikeuttivat työttömyys, heikko suomen kielen taito, syrjäntäkokemukset, sosiaalinen eristäytyneisyys ja rahahuolet. Varhaiset henkisen sopeutumisen ongelmat vaikeuttivat myöhempää työllistymistä. Tutkijat toivoivat, että 2000-luvulla Suomeen saapuneiden sopeutumisprosessi olisi nopeampi ja myönteisempi kuin tutkituilla maahanmuuttajilla kotoutumisen tukemisen tehostumisen myötä. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 94–96.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) koordinoi vuosina 2010–2012 suurta maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimusta (MAAMU), jossa tutkittiin Venäjältä, Somaliasta, Irakista ja Iranista muuttaneiden työikäisten maahanmuuttajien hyvinvointia ja

siihen vaikuttaneita tekijöitä sekä maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä. Tutkimus toteutettiin kuudessa eri suomalaisessa kaupungissa. Tutkimuksen mukaan somalialaistaustaiset olivat kaikkein tyytyväisimpiä elämänlaatuunsa. He myös olivat tyytyväisiä päivittäistoimista selviämiseen, vaikka heillä olikin ongelmia pankeissa ja virastoissa asioimisessa ja internetin käytössä. Tutkijat arvelevat, että näillä tekijöillä ei ole kovin suurta merkitystä kotiin ja perhe-elämään keskittyneessä elämäntilanteessa. Kaikista tutkituista nimittelyä ja sanallisia loukkauksia arjessaan oli kokenut viidennes. (Castaneda ym. 2012, 9–11, 213–215.)

2.1.6 Kolmas sektori kotouttajana

Kolmas sektori on laaja käsittäen sekä järjestöjä, yhdistyksiä, kerhoja, vapaaehtoistoimintaa, säätiöitä sekä osuuskuntia. Toimintaa on sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla. Resurssit vaihtelevat, ja monet toiminnot ovat riippuvaisia RAY:n rahoituksesta. Kotouttamistyö on siirtymässä yhä enemmän julkiselta sektorilta kansalaistoiminnan puolelle. Kolmannen sektorin kotouttamistoiminta vaihtelee laajasta tutkimustoiminnasta avoimien kohtaamispaikkojen ylläpitoon. (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010, 56.) Myös maahanmuuttajayhdistykset ovat asiantuntijoita maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Kolmannen sektorin rooliin kotoutumisen edistäjänä kohdistuu paljon odotuksia sekä viranomaisten että rahoittajien taholta. Kuitenkin on hyvä muistuttaa, ettei kolmannen sektorin tehtävänä ole korvata esimerkiksi vapaaehtoistoiminnalla viranomaisille kuuluvia tehtäviä. (Huttunen 2012, 48.)

Suuria järjestöjä kotouttamisen saralla ovat esimerkiksi SPR, Väestöliitto ja Settlementiliike. Settlementiliike muodostaa Suomen toiseksi suurimman järjestökokonaisuuden, jossa toimitaan maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa. Monikulttuurinen työ on viime vuosina muodostunut yhdeksi Settlementiliikkeen keskeisistä toiminnoista. Se näkyy monenlaisina työmuotoina päiväkodeista ikäihmisten asumispalveluihin ja kansalaistoiminnasta sukupuolisensitiiviseen toimintaan. Matalan kynnyksen neuvonta- ja tapaamispaikat ovat muodostuneet hyväksi keinoksi tavoittaa uussuomalaiset. Niissä voidaan yhdessä neuvotella ja suunnitella sopivista toimintatavoista suomalaisen kulttuurin, byrokratian ja toimintatapojen viidakoissa. Settlementiliike pyrkii toiminaan

aktiivisesti myös vertaistukijana etnisiä vähemmistöjä edustaville järjestöille. (Settlementiliitto 2012.)

Kolmannen sektorin etu kotouttamistyössä on joustavuus. Yhteisöissä korostuvat usein käytännölliset ratkaisut, oma apu, jaettu vastuu ja osallistujien itseluottamuksen kasvu. Sen voimana voidaan nähdä myös vahva sidos paikalliseen yhteisöön ja uusien toimintatapojen etsiminen. Negatiivisia asioita voi olla ammatillisuuden puute ja palvelujen puuttuvat laatuksiteerit. Odotukset kolmatta sektoria kohtaan ovat välillä kohtuuttomat, ja huolena on, että kolmannesta sektorista pyritään luomaan eräänlainen ”huono-osaisten reservaatti”. (Forsander & Ekholm 2001, 79.)

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton (STKL, nykyisin SOSTE) julkaisemien Järjestö- ja Sosiaalibarometrien mukaan järjestöjen merkitys kotouttavassa työssä on keskeinen. Järjestöt toimivat ihmisten tarpeiden esiintuojina, tulkkeina ja äänitorvina tarjoten mahdollisuuksia tehdä vapaaehtoistyötä, osallistua yhteiskuntaan ja saada vertaistukea. Yhdistämällä ammatillista ja kentältä nousevaa kokemuksellista tietoa järjestöt voivat kehittää uusia toimintatapoja. Vertaistoiminta onkin nopeimmin kasvava toiminta-alue järjestöissä, ja kansalaiset myös odottavat järjestöjen toteuttavan sitä. Vertaistoiminnan kasvaessa erilaiset vertaistuen kehittämishankkeet ovat lisääntyneet, mikä on näkyvissä esimerkiksi RAY:n avustuspäätöksistä. (Laimio & Karnell 2010, 10–12; Kananoja ym. 2007, 282–283.)

2.2 Osallisuus

Osallisuuden käsite viittaa kuulumiseen yhteiskuntaan tai yhteisöön. Laaja-alaisesti ymmärrettyä osallisuutta voi olla osallistumista, osallistamista tai valtaistamista. Osallisuus voi alkaa valtaistamisesta tai osallistamisesta, mutta pidemmällä tähtäimellä tarvitaan myös omaehtoista osallistumista. Osallistumiselle on ominaista vapaaehtoisuus ja omaehtoisuus. (Koskiahho 2002, 36–37.) Valtaistaminen voidaan tulkita esimerkiksi itseavuksi ja kansalaisten omaksi toiminnaksi, osallistumiseksi. Se yhdistetään usein sosiaaliseen tukeen ja ruohonjuuritason organisointiin. Jokin ryhmä, kuten esimerkiksi maahanmuuttajat, eivät saa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa välttämättä omaa ääntään kuuluville ilman ulkopuolista tukea. Tällöin puhutaan valtaistamisesta (empower-

ment), jossa esimerkiksi sosiaalityöntekijät yrittävät pitää maahanmuuttajien puolia useimmiten paikallisia valtarakenteita vastaan. (Koskiahho 2002, 36–38.)

Osallisuus ja osallistuminen ovat myös kotoutumisen lähtökohtia. Kotoutumislaissa korostetaan osallisuuden lisäämistä, sillä sen keskeisenä tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen sekä edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.) Suomalaisessa yhteiskunnassa palkkatyö nähdään yhdeksi merkittävimmistä yhteiskunnalliseen (ja yhteisölliseen) toimintaan osallistumisen muodoista. Maahanmuuttajien työttömyysaste on kolminkertainen kantaväestöön nähden. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012c.) Maahanmuuttajien kohdalla onkin erityinen tarve tuntea osallisuutta ja saada tukea sosiaaliseen kiinnittymiseen. Sosiaalinen osallisuus tuottaa hyvinvointia ja terveyttä, koska osallisuus luo mielekästä merkitystä elämään. (Karjalainen i.a.)

Yksi sosiaalisen osallisuuden ulottuvuus ovat kantaväestöön kuuluvat ystävät ja tuttavat. Paikallisten kontaktien kautta esimerkiksi tiedonkulku vapaista asunnoista ja työpaikoista paranee, ja ymmärrys yhteiskunnan toimintatavoista kasvaa. Tutkimuksen mukaan 14%:lla helsinkiläisistä maahanmuuttajista ei ollut suomalaisia tuttaviam. Sosiaalisten suhteiden hankkimisen vaikeus ja vähyys voivat johtaa eristäytymiseen ja maasta poismuuttoon. (Helsingin kaupunki 2013, 35).

Osallistamisen tärkeyttä painotetaan monissa eri työmuodoissa, erityisesti yhteisöjen kanssa tehtävässä työssä sekä kotouttamistyössä. Kokemustutkijat ja kokemusasiiantuntijat ovat osallistamisessa merkittävässä rooleissa. Työntekijä voi ottaa esimerkiksi niin sanotun "hankalan asiakkaan" yhteistyökumppaniksi ja asukastoiminnan aktiiviseksi käynnistäjäksi. (Roivainen 2008, 84.) Tutkimusten ja käytännön kokemusten mukaan kansalaisten osallisuus ja osallistuminen lisäävät ihmisten tietoisuutta ja innostavat heitä vaatimaan oikeuksiaan sekä muuttamaan vallitsevia käytäntöjä (Nylund & Yeung 2005, 19). Äänestysaktiivisuutta voidaan käyttää yhtenä mittarina osallisuudelle. Maahanmuuttajien kohdalla äänestysaktiivisuus on alhainen. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa vain noin 20 % äänioikeutetuista ulkomaan kansalaisista käytti äänioikeuttaan, kun muusta väestöstä äänioikeuttaan käytti 61 %. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012c.)

Osallisuuden vastakohta on syrjäytyminen eli yhteiskunnan tai yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jääminen, johon liittyy usein sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä eriarvoisuutta. Pitkäkestoinen palkkatyön ulkopuolelle jääminen voi johtaa lisäksi sosiaaliseen syrjäytymiseen, jolla on vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. Osattomuus voi olla myös ylisukupolvista, eli huono-osaisuus periytyy perheissä usein seuraavalle sukupolvelle. (Karjalainen i.a.) Maahanmuuttajanuorten syrjäytymisriski on viisinkertainen kantaväestön nuoriin nähden (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012c).

2.3 Setlementti- ja yhteisötyön orientaatiot

2.3.1 Brittiläinen ja amerikkalainen setlementtityö

Yhteisöllisen sosiaalityön eli yhteisösosiaalityön aatehistorialliset juuret löytyvät 1800-luvun lopulla käynnistyneistä amerikkalaisesta ja brittiläisestä setlementtityöstä. Setlementtityön synty ajoittuu 1800-luvun puolivälissä Englannissa alkaneeseen yliopisto-opiskelijoiden yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen herätykseen. Vuonna 1884 perustettiin Lontoon East Endin työläiskortteleihin ensimmäinen setlementti, Toynbee Hall. Setlementti-sana tulee englanninkielen verbistä "to settle", joka voidaan suomentaa sanoilla asettua asumaan, sopeutua ja sovittaa. Setlementtityön tavoitteena oli sosiaalisen ja sivistyksellisen toiminnan tuominen köyhien ihmisten asuinalueille ja sen ensimmäiset toimijat olivat yliopisto-opiskelijoita ja opettajia. Lontoon Toynbee Hallin rinnalle syntyi nopeasti uusia setlementtejä. (Kalliolan Setlementti 2010, Kananoja ym. 2007, 128; Roivainen 2001,10.)

Amerikkalainen setlementti- ja sosiaalityön uranuurtaja Jane Addams (1860–1935) perusti ystävänsä Ellen Gates Starrin kanssa Hull Housen setlementtitalon Chicagoon vuonna 1889. Hull House toimi naapurustonsa keskuksena alueella, jossa asui enimmäkseen työttömiä ja köyhiä maahanmuuttajia eri puolilta Eurooppaa. Hull Housessa ylläpidettiin muun muassa yhteiskeittiötä ja toteutettiin sosiaali- ja yhdyskuntatyötä. Addamsin yhteisöllinen sosiaalityö tulkitsi sosiaalisten ongelmien syitä yhteiskunnan rakenteellisina kysymyksinä ja määrittäi tavoitteekseen muutoksen aikaansaamisen ihmisten elinolosuhteissa. Fyysinen läsnäolo naapurustossa mahdollisti setlementeille

oman tiedontuotannon, jonka lähtökohtana oli ajatus, että ”ainoastaan elettyä voi ymmärtää ja tulkita toisille”. (Kananoja ym. 2007; Roivainen 2001.)

Asumaan asettuminen ja työskenteleminen köyhän väestönsosan ja maahanmuuttajien keskuudessa oli radikaali interventio sen ajan segregoituneessa kaupunkiyhteiskunnassa. Eri sosiaaliryhmät pysyttelivät tiukasti omilla asuinalueillaan, eivätkä välttämättä joutuneet tekemisiin toisenlaisten yhteisöjen kanssa. Addamsin ajatuksena oli oppia tuntemaan ihmiset persoonallisen kosketuksen ja elinolosuhteisiin perehtymisen kautta. Taustalla oli ajatus sosiaalisesta pääomasta, eli että ihmiset, jotka tuntevat toisensa, myös luottavat toisiinsa. Addamsin menetelmät eivät ole vuosikymmenten saatossa juuri vanhentuneet, vaan tulleet jopa entistä ajankohtaisemmiksi. Settlementityön periaatteisiin kuului jo alkuaikojista lähtien marginaalissa elävien ihmisten keskuksiin asettuminen, työn lähtökohtana ollessa kumppanuus. Kumppanuus, ihmisten osallisuus ja täysivaltaisen kansalaisuuden vahvistaminen ovat tänäkin päivänä yhteisösosiaalityön lähtökohdat (Juhila 2006, 126–127; Puurunen & Roivainen 2012, 20–21.)

2.3.2 Kalliolan settlementti

Suomen ensimmäinen settlementitalo Kalliola perustettiin Lontoon-mallin pohjalta Helsingin Kallioon vuonna 1919. Aluksi toimintaa oli vain Kallion kaupunginosassa, mutta vähitellen toiminta laajeni muualle Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle. Alkuaikoina uskonnollinen sanoma oli mukana kaikessa toiminnassa, mutta siitä huolimatta monissa työläisperheissä sallittiin lasten osallistuminen Kalliolan toimintaan, koska se nähtiin keinona pitää heidät poissa paheiden parista. Suurimman osan Kalliolan työstä tekivät palkatonta työtä tekevät vapaaehtoiset, jotka tulivat enimmäkseen porvarillisista piireistä. (Peltola 2009, 12, 37–40.)

Nykyisin Kalliolan Settlementti on pääkaupunkiseudulla toimiva kolmannen sektorin monialayhdistys. Toiminnan tavoitteena on läpi elämän kestävä oppimisen mahdollistaminen, elämänhallinnan edistäminen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen tukeminen sekä yhteisöllisyyden toteuttaminen. Kalliolan toiminta-ajatuksena on tukea ja auttaa ihmisiä heidän elämänsä eri vaiheissa. Käytännön tason toimintaa ovat kansalaisopistotoiminta, kansalais- ja vapaaehtoistyö, lastensuojelu, nuorisotyö, päihdekuntoutus,

rikosten ja riita-asioiden sovittelu, seniorityö sekä vammaistyö. Poliittisesti Kalliola on sitoutumaton ja se toteuttaa avaraa ekumeenista ajattelua. Toiminnassa keskeisiä ovat setlementtiarvot, jotka ovat luottamus yksilön ja yhteisön voimavaroihin, tasa-arvoisuus, yksilön oikeuksien kunnioittaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. (Kalliolan Setlementti 2009; Roivainen 2001, 87.)

Yli yhdeksänkymmenen vuoden ajan toimineen Kalliolan Setlementin ylläpitämä kansalaistoiminta voidaan nähdä uudenlaisena kaupunkisosaaliryönä. Sille on ominaista vahva verkottuminen ja kumppanuus alueella toimivien järjestöjen, asukasyhdistysten, seurakunnan, kaupungin sosiaaliviraston, terveyskeskuksen, nuorisoasiainkeskuksen, koulujen ja muiden julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Tärkeä tavoite on ihmisten elämäntilanteen tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy. (Kalliolan Setlementti 2009.)

2.3.3 Yhdyskunta- ja yhteisösosiaalityö

Yhdyskuntatyön historiallisten juurien voidaan nähdä ulottuvan Addamsin perustamaan Hull Housen setlementitaloon Chicagoon 1900-luvun alkupuolella. Nykyajan yhdyskuntatyön tavoitteena on ennaltaehkäistä sosiaalisia ongelmia asuinalueilla ja tuoda sosiaalipalveluja asukkaiden lähelle sopeuttamalla ne asukkaiden tarpeisiin. Yhdyskuntatyö laajeni ja vakiintui Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla. Helsingissä yhdyskuntatyö alkoi vuonna 1976 juuri Itä-Pasilassa, aluksi monihallinnollisena virkamiesyhteistyönä. Itä-Pasilan alue leimautui pian rakentamisensa jälkeen negatiivisesti. Aluksi työtä tekivät nuorisoasiainkeskuksen ja mielenterveystoimiston työntekijät työpareina, myöhemmin kulttuuritoimen ja sosiaalitoimen työntekijät. (Roivainen 2008, 100.) Suomalaisessa sosiaalityössä yhdyskuntatyö menetti kuitenkin jo 1980-luvun lopulla merkitystään niin sosiaalityön käytäntönä kuin käsitteenäkin. Sen perustalle rakentuivat myöhemmin esimerkiksi alueellinen sosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö. (Hyväri & Nylund 2010, 30; Kananoja ym. 2007, 128.)

Ammattikäytäntönä ja -nimikkeenä yhdyskuntatyö vaikuttaa melkein kadonneen suomalaisesta sosiaalityöstä, 1990-luvun loppupuolelta lähtien yhdyskuntatyöstä on puhuttu yhteisöryönä ja nyttemmin yhteisösosiaalityönä. Yhteisösosiaalityön yhteisöllinen työote on entisestään korostunut nykyisin vallalla olevan yksilöllistymisen vastavoima-

na. Yhteisösosiaalityötä tehdään samanaikaisesti monien erilaisten verkostojen ja yhteisöjen kanssa. Käytännössä työssä ollaan myös paljon tekemisissä yhteiskunnan marginaalissa olevien yhteisöjen kanssa. Yhteisösosiaalityön painotus voi olla esimerkiksi vertaisuudessa, yhteisöllisten siltojen rakentamisessa ja verkostojen aktivoinnissa. (Juhila 2006, 126–129; Puurunen & Roivainen 2012, 34; Roivainen 2008, 26–28.)

Yhdyskuntatyö edellyttää rohkeaa ja ennakkoluulotonta tapaa olla kentällä ihmisten ja ryhmien parissa ja luottamuksen työntekijöiden ja asukkaiden välillä täytyy olla molemminpuolista. Ryhmät muodostuvat asukaslähtöisesti, kun perinteisessä sosiaalityössä ryhmät muodostuvat asiakkuuden mukaan. Yksilötapausten puhuttaessa käytetään mieluummin nimitystä asukas kuin asiakas, sillä asiakassuhde voidaan ymmärtää helposti hierarkkiseksi suhteeksi. (Roivainen 2008, 30.) Yhdyskunta- ja yhteisösosiaalityön keskeisiä toimintaperiaatteita ovat sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy, lähipalveluiden kehittäminen, kansalaisten oma-aloitteisuuden tukeminen ja sosiaalisten verkostojen tunnustaminen. Hyvinvointia pyritään edistämään paikallisten yhteisöjen tarjoamien mahdollisuuksien avulla ja erilaiset projektit ovat keskeinen työmuoto yhdyskuntatyössä. (Kananoja ym. 2007, 128.)

Paikallista yhteisösosiaalityötä voi kutsua myös verkostotyöksi. Erityisesti maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä verkostot ovat merkittäviä, sillä viranomaiskeskeiset lähestymistavat eivät aina toimi sellaisissa ryhmissä, joissa perheen, suvun, naapuruston ja muiden epävirallisten verkostojen merkitys on suuri. (Juhila 2006, 135.) Linderborg (2012) tutki lisensiaattityössään ryhmätoiminnan merkitystä ikääntyville somalimiehille. Tutkimuksen mukaan ryhmätoiminta on muun muassa mahdollistanut vuorovaikutuksen ympäröivään yhteiskuntaan, lisännyt miesten keskinäistä oma-aputoimintaa ja tuonut heidän elämäänsä uutta rytmiä ja sisältöä. Ryhmätoiminta ei vaadi paljon resursseja ja sitä tulisi hyödyntää nykyistä enemmän. Talvisen ja Nylundin (2008, 124–125) mukaan Suomessa ollaan kotouttavan yhteisöllisen sosiaalityön kysymyksissä siinä vaiheessa, jossa Euroopassa on oltu jo muutama vuosikymmen sitten.

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

3.1 Monikulttuurinen Helsinki

Lähes puolet Suomen vieraskielisestä väestöstä on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Kasvu on ollut nopeaa, sillä pääkaupunkiseudun vieraskielinen väestö on kaksinkertaistunut 2000-luvulla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012c). Helsingissä vieraskielisten keskimääräinen osuus väestöstä on 11 prosenttia. Peruskouluikäisistä eli 7–15-vuotiaista vieraskielisten osuus väestöstä on 14 prosenttia. Helsinkiläiset puhuvat äidinkielenään ainakin 150 eri kieltä. Kieliryhmistä suurin on venäjänkieliset, seuraavaksi suurimmat ryhmät ovat vironkieliset, somalinkieliset sekä englanninkieliset. (Helsingin kaupunki 2013.)

Suurimmat Helsingin vieraskielisen väestön keskittymät absoluuttisesti tarkasteltuna löytyvät Itä- ja Koillis-Helsingistä sekä Vantaalle vievien junaratojen läheisiltä asuinalueilta. Tyypillisesti maahanmuuttajataustaisten asumiskeskittymät pääkaupunkiseudulla sijoittuvat pienituloisille vuokra-asuntovaltaisille alueille, mikä on pitkälti seurausta heidän asemastaan asuntomarkkinoilla. Maahanmuuttajat asuvat useammin kerrostaloissa ja ahtaammin kuin kantasuomalaiset. (Juntto 2005, 58; Vilkama 2011, 104, 110–112.)

3.2 Pasilan alue ja väestö

Itä-Pasilaa on moitittu yhdeksi Helsingin ankeimmaksi radanvarsikaupunginosaksi, ja stereotyyppisesti se on tunnettu aseman ja messukeskuksen ohella betonirakennuksista ja suurista virastotaloista. (Helsingin Sanomat 2010.) Itä-Pasilasta löytyy kuitenkin avara, inhimillinen, eläväinen ja monikulttuurinen puolensa. Itä-Pasila on kävelysiltojen kaupunginosa, jonka laaja kaksitasoinen kaupunkirakenne on eurooppalaisittainkin ainutlaatuinen. Itä-Pasilan betonielementtiset asuintalot rakennettiin vuosina 1974–1978, ja niiden tieltä purettiin vanhoja puisia varastorakennuksia. Itä-Pasilassa asuinkorttelit ovat selvästi erillään toimistokortteleista. 2000-luvulla on aloitettu monien talojen ja siltojen peruskorjaukset. (Helsingin kaupunki i.a.)

Itä-Pasilan postinumeroalueella asuu kaikkiaan 6 249 asukasta, joista äidinkielenään jotain muuta kuin suomea ja ruotsia puhuu 956 asukasta eli 15,3 % väestöstä. Vastaava luku Länsi-Pasilan postinumeroalueen 4 725 asukkaasta on 465 eli 9,8 %. (Tilastokeskus 2012.) Peruspiireittäin tarkasteltaessa Pasilan vieraskielisen väestön kasvu on ollut nopeaa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2001 Pasilan peruspiirissä vieraskielisiä henkilöitä asui 556 eli 6,5 % asukkaista ja vuonna 2011 jo 1 234 henkilöä eli 14,3 % asukkaista. (Helsingin kaupunki tietokeskus 2011.)

3.3 Asukastalon tarkoitus, tavoitteet ja lähtökohdat

Itä-Pasilan asukastalon (nykyisin Pasilan asukastalon) toiminta käynnistyi asukkaiden ja monien eri toimijoiden yhteistyönä, josta alueella toimiva yhteistyöelin East Team (nykyisin Yhteinen Pasilamme) työsti aloitteen kaupungin päättävälle taholle. Pasilan asukastalon toiminta alkoi 1.3.2008 RAY:n rahoittamana projektina, jonka perustana oli Kalliolan settlementin ja Helsingin kaupungin tekemä kumppanuussopimus. Asukastalo-toiminta on kaupungin sosiaaliviraston strategian mukaista, kansalaisyhteiskuntaa vahvistavaa ja osallisuutta mahdollistavaa toimintaa. Toiminta vastaa myös settlementityön lähtökohtia, kuten erilaisten ihmisten vuorovaikutuksen lisäämistä, yhdessä toimimista ja siltojen rakentamista eri ihmisryhmien välille. Asukastalon projektivaiheen päätyttyä 31.12.2010, on toiminta jatkunut keskeytyksettä RAY:n rahoituksen sekä Helsingin kaupungin ja Kalliolan settlementin kumppanuuden turvin. (Väisänen, Immonen & Ojaksela 2011, 1.)

Pasilan asukastalo ylläpitää asukaslähtöistä toimintaa, saattaa alueen toimijoita ja asukkaita yhteen sekä toimii kaikille avoimena kohtaamispaikkana ja kokoontumistilana. Asukastaloon voi esimerkiksi tulla lukemaan päivän lehteä tai käyttämään internetiä, pistäytyä pullakahville tai perjantaisin keittolounaalle. Asukastalossa toimii muun muassa luomuruokapiiri, Itä-Pasila iskuun -hanke, Pasila-seura, shakkikerho, ikäihmisten ystäväpiiri ja iso joukko vapaaehtoisia. Asukastalossa koordinoidaan asukastoimintaa, aluetyötä, aikapankki -toimintaa sekä jalkautuvaa vapaaehtoistyötä ja maahanmuuttajien vertaisohjausta. Tarjolla on järjestettyä avointa ryhmä- ja harrastustoimintaa kaikenikäisille. (Väisänen 2012.) Samoissa tiloissa Pasilan asukastalon kanssa toimivat myös Hel-

singin kaupungin leikkipuisto Lehdokki sekä Kalliolan Nuoret. Kalliolan Nuoret on yksi pääkaupunkiseudun suurimmista sosiaalista ja monikulttuurista nuorisotyötä tekevästä järjestöistä, jossa nuorisotyön ideana on kehittää nuorten myönteisiä voimavaroja ja aktivoida nuoret mukaan yhteiskuntaan (Peltola 2009, 190–191).

Pasilan asukastalossa työskentelee kolme Kalliolan Setlementin vakituista työntekijää, jotka ovat asukasatalon vastaava, projektityöntekijä sekä vertaisohjaaja. Merkittävä lisäresurssi asukastalon käytännön toiminnassa ovat palkkatuella työllistetyt, kuntouttavaan työtoimintaan, työelämävalmennukseen ja opiskeluihin liittyviin harjoitteluihin osallistuvat opiskelijat sekä lukuisat vapaaehtoiset. Kalliolan Setlementti maksaa työntekijöiden palkkakustannukset ja osan toiminnallisista kuluista RAY:n rahoituksen turvin, tilavuokran maksaa Helsingin kaupunki työllistämisrahan ja järjestöavustuksen avulla. (Väisänen 2012; Väisänen, Immonen & Ojaksela 2011.) Raha-automaattiyhdistys on tukenut Kalliolan Setlementin toimintaa jo 1950-luvulta lähtien, muilta osin Kalliolan talous koostuu pitkälti julkisista varoista annetuista avustuksista (Peltola 2009, 101).

Asukastalotoiminta ei ole lakisääteistä. Pasilan asukastalon asemoitumisesta sosiaalipalvelujen kentälle tehdyn tapaustutkimuksen mukaan Pasilan asukastalo sijoittuu asukastalojen kentässä julkisen vallan ylläpitämien tahojen ja täysin asukkaiden itsensä organisoimien talojen välimaastoon. Rajat ovat osittain epäselviä - neuvottelijoiden, paikallisten ja olosuhteiden synnyttämiä. Järjestön, julkisen vallan ja kaupallisten toimijoiden rajapinnan voidaan nähdä olevan ”harmaata aluetta.” (Anttila & Juote 2010). Anttilan ja Juoteen (2010) tapaustutkimuksen sekä Väisänen, Immosen ja Ojakselan (2011) julkaisun asukastalon ensimmäisistä toimintavuosista lisäksi on Pasilan asukastaloon tehty opinnäytetöitä. Ensimmäinen opinnäytetyö oli Tammisen (2011) työllistettyjen kokemuksista Itä-Pasilan asukastalossa ja Espoon Keskuksen Askeleessa. Englanninkielinen Oncharin (2012) opinnäytetyö oli case-tutkimus liittyen Pasilan asukastalon rooliin konfliktiratkaisuissa. Lisäksi Pasilan asukastalon maahanmuuttajaverkostoja on hyödynnetty lukuisissa opinnäytetöissä, mutta ne eivät suoranaisesti liity Pasilan asukastaloon. Muitakin opinnäytetöitä Pasilan asukastaloon on valmistumassa lähiaikoina tai on suunnitteluasteella.

3.4 Asukastalon verkostot ja yhteistyökumppanit

Asukastalon toimintaa toteutetaan samanaikaisesti monilla, toisiinsa linkittyvillä tasoilla, kuten kuntatasolla (esimerkiksi kumppanuussopimus kaupungin kanssa), aluetasolla (esimerkiksi Pasila-seura ja verkostotyö), asukastaloyhteisön tasolla (toimijat ja toiminnot) sekä yksilötasolla (esimerkiksi yhdessä oleminen ja tekeminen, apu ja tuki). Asukastalon ja Kalliolan settlementin toiminnassa on ominaista vahva verkottuminen ja kumppanuus alueella toimivien järjestöjen, asukasyhdistysten, seurakunnan, kaupungin sosiaaliviraston, terveyskeskuksen, nuorisoasiainkeskuksen, koulujen ja muiden julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Verkostojen merkitys on suuri esimerkiksi siinä, että niiden kautta syntyy uutta toimintaa ja löytyy uusia kävijöitä asukastaloon. Tarvittaessa asukastalon työntekijät voivat ohjata kävijän jouhevasti oikean palvelun piiriin. (Väisänen, Immonen & Ojaksela 2011.)

Keskeisin yhteistoimintaverkosto on alueella toimiva Yhteinen Pasila-keskustelufoorumi (ennen East Team), joka toimii tiedon välittäjänä asukkaiden ja viranomaisten välillä. Varhaisen tuen verkoston (VARTU) tarkoituksena on ennaltaehkäistä alle kouluikäisten lasten sekä pikkulapsi- ja maahanmuuttajaperheiden ongelmien syntyä. VARTUun kuuluu muun muassa alueen neuvolan terveydenhoitaja, kaupungin leikkipuistojen sosiaaliohjaajia, MLL ja Kalliolan Nuoret. Vuonna 1975 perustettu Pasila-seura aktivoitui uudelleen asukastalon myötä. Pasila-seura julkaisee muun muassa Pasilan Uutiset -lehteä, joka toimii myös yhtensä asukastalon tiedotuskanavana. Muita merkittäviä asukastalon yhteistoimintaverkostoja ovat aluetapahtumien ja Pasila-viikon suunnittelu- ja toimeenpanoryhmä sekä EAPN-Fin eli Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto. (Väisänen 2012; Väisänen, Immonen & Ojaksela 2010.)

3.5 Asukastalon monikulttuurinen työ

3.5.1 Ryhmätoiminta

Asukastalossa on järjestetty suomen kielen opetusta toiminnan alusta lähtien. Kotoutuskursseja maahanmuuttajille on järjestetty yhteistyössä muun muassa maahanmuuttoyksikön sekä Suomen Pakolaisapu ry:n kanssa. Uutena toimintamuotona ovat liikuntaryhmät, esimerkiksi maahanmuuttajanisille on perustettu oma ryhmänsä yhteistyössä kaupungin asumisneuvonnan ja lähiöliikuttajan kanssa. Lapsille ja nuorille on monikulttuurisia tanssiryhmiä ja jalkapallokerhoja. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

Maahanmuuttajavanhemmat järjestävät lapsilleen muun muassa arabiankielen opetusta sekä matematiikan ja englannin tukiovetuskerhoja. Kalliolan nuoret ohjaavat ”lähäriä” eli kerhoa jossa vapaaehtoiset avustavat koululaisia kotiläksyjen teossa. Vertaisohjaajat ohjaavat esimerkiksi ikääntyneille somalimiehille ja arabiankielisille naisille omia viikottaisia ryhmiään. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

3.5.2 Vertaisohjaus

Maahanmuuttajien vertaisohjaus on kasvanut nopeasti merkittäväksi toimintamuodoksi asukastalossa. Asukastalossa työskentelee vakituisessa työsuhteessa yksi arabiankielinen vertaisohjaaja. Neljä muuta vertaisohjaajaa ovat tukityöllistettyjä, heistä somalinkielistä puhuu kolme ja kurdia yksi, lisäksi kaksi osaa arabiaa. Viidestä vertaisohjaajasta yksi on mies, muut ovat naisia. Polku vertaisohjaajaksi Pasilan asukastaloon on useimmilla käynyt harjoittelun tai vapaaehtoistoiminnan kautta. Tyypillisesti ensin on tultu työharjoitteluun tai vapaaehtoistoimintaan mukaan, sitten tukityöllistetyksi. Kaikki vertaisohjaajat ovat käyneet vähintään Suomen Pakolaisapu ry:n vertaisohjaajakoulutuksen. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

Asukastalon vertaisohjaajat auttavat maahanmuuttajia muun muassa asunnon ja opiskelupaikan haussa, erilaisten hakemusten täyttämässä, viranomaisasioissa, tulkkauksessa, valitusten teossa ja opastavat laskujen maksamisessa verkkopankilla. Työ on paljolti

palveluohjausta, myös jalkautuvaa työtä on paljon eli saatetaan lähteä asiakkaan tueksi esimerkiksi sosiaalitoimistoon, lääkäriin tai päiväkotiin. Vertaisohjaajat ohjaavat myös erilaisia ryhmiä asukastalossa. Syksyllä 2012 toteutettiin esimerkiksi Vertaiskoto-kurssi somalinkielisille, ja ryhmä jatkaa kokoontumisiaan myös keväällä 2013. Monet kielikursseilla asukastalossa kävijät saattavat samalla käynnillä kääntyä vertaisohjaajien puoleen. Suhteen vertaisohjaajaan syventyessä saattaa joskus nousta esiin esimerkiksi vaiettuja asioita perheväkivallasta, joita vertaisohjaajan tukemana on helpompi viedä eteenpäin. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

Asukastalon maahanmuuttajien vertaisohjaus on painottunut juuri heikoimpien ryhmien, kuten ikääntyneiden, suomen kieltä taitamattomien tai vain auttavasti osaavien, sekä luku- ja kirjoitustaidottomien auttamiseen. Vertaisohjaajat toimivat haastavassa roolissa asiakkaan ja viranomaisen välillä. Tärkeitä yhteistyötahoja vertaisohjauksessa ovat sosiaali- ja terveystalvet, koulut ja päiväkodit, asumisohjaus, Helsingin Islam-keskus (esimerkiksi avioeroon liittyvissä asioissa), turvakodit perheväkivaltatapauksissa ja Suomen Pakolaisapu ry. Vertaisohjaajien kanssa etsitään tietoa usein internetistä. Esimerkiksi viestintä koulun ja kodin välillä on siirtynyt Wilma-järjestelmään. Monella maahanmuuttajalla kielitaito ei ole riittävä, järjestelmän käyttö on haastavaa tai kotona ei ole nettiyhteyttä. Myös asukastalossa harjoittelussa olevat opiskelijat avustavat vertaisohjaajia palveluohjauksessa parhaansa mukaan. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

3.5.3 Työllistämistoiminta

Asukastalo toimii niin sanotuilla välityömarkkinoilla tarjoten monille vaikeasti työllistyville maahanmuuttajille ja kantasuomalaisille mahdollisuuden kartuttaa työkokemusta ja päästä osalliseksi monikulttuurista työyhteisöä. Asukastalossa on mahdollista osallistua työelämävalmennukseen, työharjoitteluun tai palkkatukityöhön. Myös vapaaehtoisena on mahdollisuus toimia. Työtehtävinä voivat olla esimerkiksi keittiötyöt, siivoustyöt, vertaisohjaajana toimiminen ja -ryhmien ohjaaminen. Mahdollisuuksien mukaan maahanmuuttajia ohjataan eteenpäin työmarkkinoille tai opiskelemaan, mutta käytännössä työllistyminen vapaille työmarkkinoille tai opiskelupaikan saaminen voi olla haastavaa. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

3.5.4 Tapahtumat ja retket

Asukastalo antaa tilan ja mahdollisuuden maahanmuuttajille viettää yhdessä omaan kulttuuriin ja uskuntoon liittyviä juhlia. Jo perinteeksi muodostuneet, syksyisin ja keväisin järjestettävät kulttuuri-iltamat tarjoavat mahdollisuuden maahanmuuttajien ja kantasomalaisien tutustumiseen ja omien kulttuuriensa esittelyyn. Myös joka syksy järjestettävä kaupunginosatapahtuma Pasila-viikko pyrkii ottamaan maahanmuuttajataustaiset mukaan tapahtuman organisointiin. Pasila-viikolla on ollut esimerkiksi erilaisia monikulttuurisia tanssi- ja musiikkiesityksiä sekä työpajoja. Lisäksi asukastalo järjestää yhteisiä retkiä ja matkoja, kuten Tallinnan risteilyjä. Retket Kalliolan settlementin kesäkodille saunomaan ovat olleet suosittuja, sillä harvalla maahanmuuttajalla on omaa kesäpaikkaa. (Ojaksela 2012; Pasilan asukastalo 2012.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkemyksiä Pasilan asukastalon monikulttuurisesta työstä ja sen merkityksestä maahanmuuttajien kotoutumiselle. Tutkimuksen avulla kerätään tietoa Pasilan asukastalon monikulttuurisesta työstä ja työmenetelmistä. Lisäksi selvitetään, miten haastateltavien mielestä maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta Pasilan asukastalossa voitaisiin edistää, tukea ja kehittää jatkossa.

Tutkimuskysymyksetni ovat seuraavat:

- Millainen on työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkemys kotouttamisjärjestelmästä ja sen riittävydestä?
- Millä työmenetelmillä maahanmuuttajien kotoutumista edistetään asukastalossa?
- Mikä on yhteistyön ja verkostojen merkitys asukastalon toiminnassa?
- Millaiset ovat maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot?
- Millainen on yleinen asenneilmasto ja onko siinä tapahtunut muutoksia?
- Miten Pasilan asukastalon monikulttuurista, kotouttavaa työtä voitaisiin kehittää jatkossa?

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmä tässä opinnäytetyössä koostuu neljästä Pasilan asukastalon työntekijästä ja kahdesta yhteistyökumppanista. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on, että haastateltavat tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluiten mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Haastateltavien valinnan ei pidä olla satunnaista, vaan tarkoitukseen sopivaa ja harkittua (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Pohdin mahdollisia haastateltavia useampaan otteeseen yhdessä harjoittelun ohjaajani kanssa. Alun alkaen toisen opiskelijan oli tarkoitus opinnäytetyössään haastatella asukastalon vertaisohjauk-

sessä kävijöitä, joten se oli yksi syy miksi en ryhtynyt kävijöiden haastatteluihin. Koin myös saavani tässä tutkimusasetelmassa enemmän irti työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden haastatteluista. Myös käytännön järjestelyt olivat yksinkertaisempia, sillä työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita haastateltaessa ei tarvittu erillisiä tulkkeja tai haastattelu- ja äänityslupia. Verkostot ovat Pasilan asukastalossa merkittävässä asemassa ja yhteistyö tiivistä yhteistyökumppaneiden kanssa, joten halusin tuoda mukaan yhteistyökumppaneiden näkökulmaa työntekijöiden näkökulman ohella. Samalla sain haastateltavien joukkoa hieman kasvatettua.

4.3 Aineiston keruumenetelmät

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena haastattelututkimuksena. Laadullisen tutkimuksen puolesta puhui esimerkiksi se, ettei vastaajien lukumäärä ole tulosten luotettavuuden kannalta niin merkityksellinen kuin määrällisessä tutkimuksessa. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina. Lisäksi tutkimusmenetelmänä on tässä yhteydessä hyvä mainita opinnäytetyön aihetta tukeva, harjoittelujen kautta toteutunut osallistuva havainnointi. Osallistuva havainnointi antoi ymmärrystä muun muassa tutkimuskysymysten muodostamista varten sekä tutkimuksen teoreettisten lähtökohtien ja tutkimuksen toteutukseen liittyviin valintoihin. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston keruussa ja analyysissä voidaan käyttää useita lähestymistapoja. Haastattelun avulla voidaan selvittää, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja uskovat, eli tutkittavien ajatuksia ja mielipiteitä vuorovaikutuksellisessa tilanteessa. Osallistuvan havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset kuten sanovat toimivansa. (Eskola & Suoranta 2001, 64; Hirsjärvi ym. 2009, 212.)

Kvalitatiivisista eli laadullisista menetelmistä kukaan ei voi sanoa viimeistä sanaa, sillä se on omassa kokemuksessa, lukeneisuudessa ja tekstin vakuuttavuudessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen tutkimusväline ja tutkimuksen luotettavuuden yksi kriteeri on tutkija itse. (Eskola & Suoranta 2001, 64, 210–211, 251; Hirsjärvi ym. 2009, 212.) Laadullisen aineiston keruussa täytyy muistaa huomioida joustavuus. Yksityiskohtaisia ratkaisuja on välillä vaikeaa tehdä etukäteen, sillä ratkaisut muotoutuvat tutkimuksen edetessä. Vähitellen tutkimusasetelmat selkiintyvät ja alkaa selvitä, mitkä asiat vaativat tarkempaa perehtymistä. Haastatteluiden lisäksi myös epävirallisempaa

aineistoa saattaa kertyä esimerkiksi kahvipöytäkeskustelujen kautta. (Kiviniemi 2010, 76–78.)

Teemahaastattelut eli puolistrukturoidut haastattelut vaativat huolellista etukäteissuunnittelua. Teemahaastattelun etuna strukturoidumpaan haastatteluun on esimerkiksi se, että haastatteluissa voi nousta esiin myös tekijöitä, joita tutkija ei itse muutoin ymmärtäisi kysyä. Teemahaastattelussa haastateltava pääsee halutessaan puhumaan varsin vapaamuotoisesti. Teemat muodostavat kehyksen, joiden avulla aineisto voi jäsentyä yksinkertaisemmin (Eskola & Suoranta 2001, 86–87.) Olin hahmottellut eri haastattelu-teemojen alle apukysymyksiä, joiden katsoin antavan syventävää ja rajatumpaa tietoa teema-alueesta tutkimustehtävän mukaisesti. Viimeisessä haastattelukysymyksessä annoin haastateltaville vapaan sanan aiheeseen liittyen. Sekä työntekijöiden että yhteistyökumppaneiden haastatteluissa käytin samaa teemahaastattelurunkoa (vrt. Liite 1). Mielestäni oli hyvä rajata haastateltavien määrä kuuteen henkilöön, sillä yksilöhaastattelujen litterointi on aikaa vievä prosessi, ja analysointi vaatii perinpohjaista pohdiskelua.

4.4 Taustatietoja haastateltavista

Haastateltavia oli yhteensä kuusi henkilöä. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Neljä haastateltavista oli asukastalon työntekijöitä tai vapaaehtoistyöntekijöitä. Kaksi haastateltavista oli yhteistyökumppaneita Sosiaalivirastosta. Haastateltavat olen erotellut asukastalon työntekijöihin tunnistelyhenteenä TT sekä yhteistyökumppaneihin tunnistelyhenteenä YTK. Lisäksi olen numeroinut haastateltavat numeroilla 1–6. Haastateltavien tehtävänimikkeitä olivat yhteistyöntekijä, vertaisohjaaja, vapaaehtoistyöntekijä, asuminen- ja ohjaaja. Haastateltavat olivat työskennelleet noin vuodesta kuuteen vuoteen Pasilan asukastalossa tai tiiviisti sen kanssa yhteistyössä, yksi jo asukastalon ollessa vasta suunnitteluvaiheessa. Kaksi haastateltavista oli itse maahanmuuttajia, ja he edustivat eri kieliryhmiä. Kaksi haastateltavista oli Pasilan asukkaita.

4.5 Teemahaastattelujen kuvaus

Työntekijöiden haastattelut tehtiin asukastalon kokoustiloissa ja yhteistyökumppaneiden haastattelut haastateltavien omissa työhuoneissa. Haastattelut kestivät noin 40 minuuttista reiluun tuntiin. Äänitin haastattelut kannettavaan tietokoneeseen liitettävällä pienellä mikrofonilla, hyödyntäen Free Sound Recorder -ohjelmaa. Varaäänitysjärjestelmänä toimi kännykkä. Monissa haastatteluissa syntyi nauhoituksen jälkeen keskustelua, osin tutkimusaiheesta ja sen vierestä. Myös minun näkemyksiäni haluttiin kuulla.

Olin tutustunut kaikkiin haastateltaviini harjoitteluni aikana, osaan jo edellisen harjoittelujaksoni aikana. Tuttuus vaati tarkkuutta, tiedostin sen jo ennen haastatteluja ja pyrin pysymään tiukasti haastattelijan roolissa. Tuttuus vaikutti mielestäni positiivisesti tunnelmaan, joka haastatteluissa oli rento. Haastateltavat vaikuttivat innostuneilta ja he halusivat kovasti jakaa kokemuksiaan. Minulle jäi tunne, että haastateltavat osallistuivat mielellään tutkimukseen, osa kovankin kiireen keskellä. Itse haastattelutilanteissa kiire ei kuitenkaan tullut näkyviin. Käsitökseni mukaan haastateltavillani on ehkä verraten harvoin aikaa pysähtyä pohtimaan ajatuksiaan omasta työstään. Toisessa yhteistyökumppanin luona tekemässäni haastattelussa haastattelu keskeytyi kahteen otteeseen muutamaksi minuutiksi, kun haastateltavan kollega kävi kysymässä pikaisesti neuvoa. Se ei kuitenkaan häirinnyt haastattelua, vaan haastattelu jatkui siitä, mihin se oli jäänyt.

4.6 Aineiston purku ja analyysi

Litteroin kaikki haastattelut viimeistään haastattelua seuraavana päivänä. Litteroin vain haastateltavien puheen mutten omaani. Valikoivaan litterointiin päädyin siksi, että oma puheeni eteni pitkälti teemahaastattelurungon teemojen ja apukysymysten mukaisesti. Tutkimuksessa esiintyviä suoria lainauksia en ole korjannut millään lailla. Sitaatit ovat suoria lainauksia haastateltujen vastauksista, joihin on sisällytetty myös mahdolliset kielivirheet. Litteroitua tekstiä per haastattelu tuli keskimäärin viidestä kuuteen sivua. Litteroinnin jälkeen luin aineistoa läpi useamman kerran ja perehdyin sen sisältöön. Pyrin etsimään aineistosta tutkimuskysymyksiini vastaavia asioita, joita alleviivasin. Näin pystyttiin tutkimuksen kannalta epäoleellinen tieto rajaamaan pois jo alkuvaiheessa.

Haastatellut olen luokitellut kahteen luokkaan, eli työntekijöihin ja yhteistyökumppaneihin. Numeroin myös haastateltavien vastaukset numeroilla 1–6.

Laadullinen aineisto esitetään usein ryhmittelemällä aineisto ensin teemoittain ja sitten analysointia voidaan jatkaa tyypittelemällä vastauksia, etsimällä samankaltaisuuksia yhdistettyjen tyyppien eli eräänlaisten mallien avulla. Joskus jo haastattelurunkoa voi käyttää lähes sellaisenaan analyysin jäsennyksenä. (Eskola & Suoranta 2001, 179.) Haastatteluaineiston analysointimenetelmänä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa ennen aineiston keräämistä olin perehtynyt teoriaan ja aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Uutta tietoa voidaan luoda yhdistämällä tiedot alussa kartoitettuihin teoreettisiin lähtökohtiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 117.)

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysiä. Aikaisemman tiedon vaikutus on tunnistettavissa, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaava, vaan ennemminkin se avaa uusia ajatusuria. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinen analyysi, mutta teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina, ilmiöstä jo aiemmin tiedettynä kun aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97, 117.)

Analyysiprosessissa on erotettavissa useita eri vaiheita. Ensimmäisenä on aineiston teemoittelu, jossa järjestetään tutkimuksen kannalta oleelliset vastaukset teemoittain. (Eskola & Suoranta 2001; Sarajärvi 2010.) Teemoitteluprosessini noudatteli pääosin haastattelurunkoa ja tutkimuskysymyksiä, joiden mukaan lajittelin vastauksia teemoittain. Jo itse haastatteluissa olin huomannut, että vastaukset menivät monin paikoin päällekkäin, toisin sanoen samaan teemaan liittyviä vastauksia saattoi esiintyä eri teemojen alla. Oleellista oli mielestäni jättää jo tässä vaiheessa tutkimuskysymysten kannalta epätarkoituksenmukaista materiaalia analyysin ulkopuolelle.

Toinen analyysivaihe on klusterointi- eli ryhmittelyvaihe, jossa aineistoa yhdistellään ja ryhmitellään samankaltaisia ryhmiä sisältäviin asioihin. Klusteroinnissa samaa tarkoittavat ilmaisut kootaan kategorioiksi, jolloin aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. Klusterointia seuraa redusointi- eli pelkistämisvaihe, jossa analysoitava informaatio tiivistetään niin, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois ja esiin saadaan tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Re-

dusoinnin jälkeen analyysiä voitaisiin jatkaa kvantifioimalla, mikäli se olisi tarpeellista. Viimeinen analyysivaihe on aineiston abstrahointi- eli teoretisointivaihe, jossa tekstiaineiston ilmauksista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Eskola & Suoranta 2001; Sarajärvi 2010.)

Teemahaastattelun apukysymykset ja tutkimuskysymykseni toimivat klusteroinnissa punaisena lankana. Ryhmittely eteni vähitellen, ja se vaati mielestäni tuttuutta, mutta toisaalta myös etäisyyden ottamista aineiston kanssa. Löysin eri haastatteluista paljon samankaltaisia vastauksia, mutta joissakin kohdin myös eriäviä vastauksia. Klusteroinnin jälkeisen redusointivaiheen koin haastavaksi, sillä siinä piti pyrkiä karsimaan työssäni keskiössä olevia lainauksia. Abstrahointivaiheessa muotoutuivat yhteenveto- ja johtopäätösluvun alaotsikot tutkimustulosten pohjalta ja pyrin huomioimaan aiemmin esiin tuomani teoreettiset lähtökohdat ja löytämään niistä yhtymäkohtia tutkimustuloksiini.

4.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että tutkija selostaa tarkasti kuinka tutkimus ja kaikki sen eri vaiheet on toteutettu. Vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi olosuhteet ja paikat, joissa aineisto on kerätty. Myös haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset virhetulkinnat haastatteluissa ja tutkijan oma arviointi tilanteesta on hyvä ottaa huomioon luotettavuutta arvioidessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–233.)

Luotettavuuteen liittyviä seikkoja täytyy huomioida myös haastatteluissa. Haastateltavilla on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, mikä voi heikentää haastattelun luotettavuutta. Ratkaisevaa on myös, miten haastattelija kykenee tulkitsemaan haastateltavan vastauksia kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen valossa. Kulttuuriset erot voivat olla suuria eri maiden välillä samoin kuin osakulttuurit yhden maan sisällä. (Hirsjärvi ym. 2009, 206–207.) Kaksi haastateltavistani oli eri kieliryhmiä edustavia maahanmuuttajia, mutta he olivat asuneet Suomessa noin 15 vuotta. Tiesin heidän suomen kielen taitonsa olevan niin korkealla tasolla, ettei tulkkia tarvittaisi haastatteluissa. Väärinymmärryksen ja tulkinnan osuus onkin tässä suhteessa pieni opinnäytetyössäni.

Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Tietojen käsittelyssä keskeisiä asioita ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Periaatteena on oltava, että tutkittavien henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi. Haastateltavat voi esimerkiksi merkitä numeroin. Tutkimuksen eettiset kysymykset voidaan jakaa tiedon hankintaan ja tiedon käyttöön liittyviin kysymyksiin. Kaikki tutkimukset sisältävät monia eri päätöksiä, ja siten tutkijan etiikka voi joutua koetukselle useasti tutkimusprosessin aikana. Tutkijan itsensä tunnistaessa eettisten kysymysten problematiikan, tekee hän todennäköisesti eettisesti asiallista tutkimusta. (Eskola & Suoranta 2001, 52-59.)

Olin kertonut harjoittelujaksone aikana haasteltavilleni opinnäytetyöstäni, ja he lupautuivat mielellään haastateltavikseni. Tein ensimmäiset tiedustelut haastatteluista suullisesti ja sovin haastateltavien kanssa alustavan ajankohdan. Tarkan haastatteluajan varmistin vähintään viikkoa ennen haastattelua sähköpostitse. Samalla tiedustelin lupaa nauhoittaa haastattelut, kerroin haastattelut tehtävän nimettöminä sekä kerroin lyhyesti opinnäytetyöni suunnitelmasta ja annoin haastattelujen teemat. Ilmoitin haasteltaville myös haastattelujen arvioidun keston eli noin tunnin. Kaikki haastateltavani tiesivät näin ollen varsin tarkkaan, mihin olivat lupautuneet mukaan.

Pasilan asukastalo oli tullut minulle tutuksi harjoittelujeni kautta, kuten myös kaikki haastateltavani. Se saattoi oletettavasti edesauttaa sitä, että haastatteluissa saavutettiin helposti luottamuksellinen ilmapiiri. Käsitökseni mukaan minulle oli helppoa ja luontevaa kertoa asioista, joista tiesin ja jotka tunsin mahdollisesti osittain jo entuudestaan. Toisaalta haastateltavien tuttuuden voi nähdä haasteena puolueettomuudelle, eli minun täytyi pitäytyä tiukasti haastattelijan roolissa, enkä saanut tuoda itse haastattelussa omia mielipiteitäni esiin.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Kotouttamisjärjestelmästä

Useat haastatellut antoivat kiitosta viralliselle kotouttamisjärjestelmälle ja uudistetulle kotoutumislaille, jonka nähtiin vieneen kotouttamista eteenpäin. Erityisesti haastateltavat kiittelivät esimerkiksi sitä, että laissa on oivallettu, että vasta maahan tulleet tarvitsevat neuvontaa ja kirjallista materiaalia omalla äidinkielellään.

Nyt asiat menee eteenpäin tosi hyvin, kotouttaminen on kehittynyt. TT3

Virallinen kotouttamisjärjestelmä on äärimäisen tärkeä nimenomaan siinä, että luodaan ne raamit ihmisen Suomeen tulemiselle, kielen opiskelulle ja muille toimenpiteille. YTK5

Haastatellut toivat kuitenkin esiin virallisen kotouttamisjärjestelmän riittämättömyyttä ja ”kohtaamisongelmaa”. Viranomaisten auttaminen ei riitä, vaikka he kuinka hyvin tekisivät työnsä, sillä kyseessä on aina kuitenkin viranomaiskohtaaminen. Maahanmuuttajat ovat usein ennakkoluuloisia, ja omista kotimaista ei ole aina miellyttäviä kohtaamisia. Jopa pelkoa esiintyy viranomaisia kohtaa. Myös viranomaisten kieli on maahanmuuttajille vaikeaa ymmärtää, ja omankielistä palvelua tarvittaisiin lisää etenkin alkuvaiheessa. Kansalaisjärjestöjä tarvitaan ja kansalaisjärjestöjen merkitys on ymmärretty myös viranomaisten taholta.

He (maahanmuuttajat) kunnioittavat viranomaisia hirveesti, ja kun pelkää niin menee kipsiin ja sitten suurin osa infosta menee ohi. Pitäisi jotenkin varmistaa, että asia ihan oikeasti sisäistetään. Siinä kansalaisjärjestöllä on oikeasti tärkeä rooli. Onneksi on oivallettu viranomaispuolella, että kumpikin tarvitsee toisiaan. TT4

Virallinen järjestelmä ei pääse siihen ihmisen elämän tasoon, vaan ihmisen pitää tulla elämän suunnalta kohti järjestelmää. Tämä on juuri se kohtaamisongelma mikä on aina ja tässä on juuri vastaus siihen kohtaamattomuuteen. Tarpeet tähän kysymykseen vois antaa vertaisohjaajat, eli mitä tulee näitä pimeitä harmaita alueita joissa virallinen järjestelmä ei kohtaa. YTK5

Arjessa tulee esille tarpeita eletyn elämän kautta, joissa tulee avun ja tuen tarvetta. Silloin välttämättä ohjeistus ja opastus, joita maahanmuuttaja saanut, ei riitä. Asiakas on haussa, miten hän toimii ja miten hän selviää.

Jos lisänä on kielitaidottomuus sekä luettuun, puhuttuun, että kirjoitettuun kieleen. Paljon sillä saralla tehtävää. YTK5

Vaikka saattaa tuntua siltä, että puhuu sujuvasti suomea, heti kun mennään näihin meidän byrokratiakieleen, niin menee ohi ”niin että viuhuu.” Enemmänkin alussa omakielistä palvelua, että ihmiset ymmärtäisi mistä on kyse tässä jutussa. TT4

Yhden haastatellun mukaan kotouttamistoimet ovat alkaneet liian myöhään, niitä olisi tarvittu jo 1990-luvun alussa.

Tuntuu että ollaan hirveen myöhässä, se olis pitänyt aloittaa heti 1990-luvun alussa kun maahanmuuttajia alkoi tulla. Meillä on nyt sellaisia aikuisia jotka eivät osaa lukea tai kirjoittaa omalla äidinkielellään, puhumattakaan suomeksi. Eivätkä välttämättä puhuakaan. YTK6

Eräs haastateltava painotti sitä, että ”nyt olisi tasavertaisen vuoropuhelun aika.” Enää ei pitäisi erotella maahanmuuttajia ja muita, myös maahanmuuttajien omiin resursseihin pitäisi luottaa.

Pitkään on ollut ongelmana, että maahanmuuttajapalveluita on kehitetty omana ”pötkönään”. Ne putket alkaa olla nyt käyty läpi. Luottaminen maahanmuuttajien omiin voimavaroihin, että heillä on resursseja. TT4

5.2 Kotoutuminen ja kielitaito

Kysyttäessä mitä hyvä kotoutuminen tarkoittaa, painottivat haastateltavat suomen kielen oppimista, kouluttautumista ja työllistymistä. Myös sekä omankieliset että suomenkieliset ystävät ja tuttavat ovat tärkeitä. Eräs haastateltava korosti kotoutumisen yksilöllisyyttä, josta laadulliset tutkimukset ja haastattelut antaisivat parhaiten tietoa. Yhden haastateltavan mielestä kotouttamistyön vaikuttavuutta voisi mitata esimerkiksi maahanmuuttajanaisten sijoittumisessa työelämään.

Osaa suomen kieli, oma työpaikka, oman kielisiä ja suomalaisia ystäviä ja kavereita. Tämä henkilö hyvin kotoutunut. TT1

Ilman kielitaitoa kukaan ei voi sanoa että ”olen kotoutunut”. Pitää oppia kieli, tutustua suomalaisiin. Koulutus, koulutus - jos sulla on ammatti, ilman ammatti ei saa työpaikkaa. Työntekijä joka ei osaa suomen kieltä, miten hän voi kotoutua tähän maahan, mitä hän voi tehdä? Kieli on avain ihan kaikkeen. TT3

Kotoutuminen on niin yksilöllistä, toiselle kielen oppiminen ja toiselle työpaikan saaminen. Voi olla myös sitä, että on ollut pahasti syrjäytynyt ja päässyt osalliseksi yhteiskunnasta. Laadulliset tutkimukset ja haastattelut antavat parhaiten tietoa, että ihminen itse saa kertoa. TT2

Kotoutumiseen vaikuttaa myös se, millä statuksella Suomeen tullaan ja kuinka pitkäksi ajaksi.

Paljon riippuu millä asenteella ja statuksella maahanmuuttajat tulevat Suomeen, esimerkiksi pakolaisstatuksella. Tulenko olemaan vain tietyksi ajaksi kunnes tilanne omassa maassa rauhoittuu? YTK5

Vanhempien asenne vaikuttaa suuresti myös lapsen elämään ja suhtautumiseen uuteen kotimaahansa.

Lapsi katsoo vanhempiaan. Jos vanhempi kotoutunut on helpompi, lapsi tyytyväinen ja kotoutunut. Jos vanhempi koko ajan ajattelee milloin minä meen takaisin tämä ei ole mun maa, totta kai vaikuttaa lapsen elämään. TT3

Lasten ja vanhempien eritahtinen kotoutuminen nostettiin esiin useissa haastatteluissa. Eritahtinen kotoutuminen on kuormittavaa sekä lapsille että aikuisille.

Lapset enemmän sisällä kuin vanhemmat. Aikuisetkin haluaisivat sisälle myös. TT1

Perheen lapset kuormittuvat, jos joutuvat olemaan tulkkeina ja ottamaan aikuisen roolia perheessä. TT2

Kielitaidon merkitys painottui useissa haastatteluissa. Haastatellut kertoivat esimerkkejä jopa 20 vuotta Suomessa asuneista, jotka eivät edelleenkään osaa suomen kieltä. Haastatellut toivat huolensa esiin kielitaidottomista, täysin ilman luku- ja kirjoitustaitoa jääneistä, usein iäkkäistä ihmisistä.

Jos heillä ei ole puolisoa tai muuta tukiverkostoa, he ovat aika hukassa. Ohjaaminen olisi todella tärkeätä, että saataisiin yhteistyökuvioita esimerkiksi sosiaalitoimen vanhuspalveluihin lisää ja heitä voitaisiin ohjata oikeisiin paikkoihin. TT4

17–20 vuotta asunut täällä, ei osaa suomen kieltä, ennen ei omassa maassa opiskellut yhtään...Hän tarvitsee apua kaikki elämä, ei sukulaisia täällä, asuu yksin. TT1

Ikämamujen tarpeet, yksinäisiä, ilman perhettä, luku- ja kirjoitustaidottomia. TT2

Kielitaitoinen työllistyy myöhemmin lähes varmasti. Kielen oppimisen myötä äidin hyvinvointi ja samalla koko perheen hyvinvointi paranee. Haastateltava halusi nostaa esiin Ruotsin mallin mukaista käytäntöä, jossa kielenopiskelu on ehtona päivärahan saamiselle.

Jos halutaan auttaa mamu-naisten elämä kieli tosi tärkeä. Nuorien ja lapsienkin elämää auttaa, jos äiti oppii kielen. Sen jälkeen aktiivinen ja haluaa ammattiin ja hakeutuu työelämään. Sitten menee koko perheellä hyvin. Esimerkiksi Ruotsissa pakko opiskella kieli tai ei saa päivärahaa. Jos he oppii kieli he haluaa työ. 90 % osaa kieli ja työelämä. Täällä ehkä 10–20 % työelämässä. TT3

Kielikursseille pääsy ei ole aina helppoa. Eräs haastateltava kertoi esimerkin äidistä, joka ei ollut päässyt työvoimahallinnon järjestämille kielikursseille, koska ne olivat täysiä. Sitten hän tuli raskaaksi ja suomen kieli unohtui. Toinen haastateltava korosti, että edelleenkin opetusta ei ole riittävästi. Myöskään oppimisvaikeuksista kärsiviä ei ole huomioitu riittävästi.

Joskus isä hoitaa kaiken ja hän oppii nopeasti kielen. Äiti tulee raskaaksi ja saa vauvoja – ei helppo oppia kielen. TT3

Ongelma näkyy opetuksessa siinä, että suurin osa oppilaista tulee muualta kuin Pasilasta. Tämä osoittaa, että opetusta ei ole riittävästi. TT4

Harva pääsee työkkärin kautta kielikursseille, jos oppii hitaammin tai on muita vaikeuksia kielen oppimisessa. TT2

5.3 Työmenetelmät

Työmenetelmistä keskusteltiin sekä yleisemmällä että käytännön tasolla. Henkilökohtaista neuvontaa, konkretiaa, räätälöintiä sekä vastuuttamista painotettiin monissa haastatteluissa.

Tärkeää että mitä ihmiset tekee on ihan konkreettista. Oikeuksia ja mukaan tuloa sekä omaa vastuuttamista. Jutellaan ja käydään läpi moneen kertaan asiat. Henkilökohtainen neuvonta hirveen tärkeetä. TT4

Konkreettiset ja räätälöidyt toimenpiteet auttavat eniten. Mikä se on se ihmisen tilanne. Esimerkiksi perhe, jolla asunto-ongelma, ei jaksaa keskittyä opiskeluun, jos huonokuntoinen tai liian pieni asunto. TT2

Maahanmuuttajatyötä asukastalolla tehdään omana persoonana. Tärkeää on rakentaa luottamus ihmisiin, ja pyrkiä kehittämään toimintaa, joka lähtee ihmisistä itsestään. Asukastalon työntekijöistä puhutaan heidän omalla etunimellään. Vertaisohjaajien oma persoonallisuus ja toiminen roolimalleina muille maahanmuuttajille nousi esiin useissa haastatteluissa.

Ylipäänsä paljon oman persoonan kautta tehdään tätä työtä, niin vertaisohjaajat kuin asukastalon työntekijät. Tärkeää rakentaa luottamus ihmisiin. Pitää yrittää rakentaa jotain luovaa, joka lähtee ihmisistä itsestään. TT2

Ihania roolimalleja tullut asukastalon vertaisohjaajista, toivon heille koulutuspolun avautumista. YTK5

Vapaaehtoistyön, erityisesti vapaaehtoisuuteen perustuvien kielenopettajien merkitys suomalaisina ystävinä maahanmuuttajille nousi esiin haastattelussa.

Vapaaehtoiset opettajat ovat suomalaisia ystäviä maahanmuuttajille, jotka käyvät säännöllisesti näillä tunneilla. Suuri syy suosioon siinä, että siinä tavallaan tulee ystävyystymistä ja tutustumista opettajankin kautta, kun hän on se oma persoona, eikä vain töissä opettamassa. TT2

Osallisuus ja yhteisöllisyys työmenetelminä, matala kynnys ja yhteistyön merkitys mainittiin useissa haastatteluissa.

Osallisuus, että yritetään ottaa ihmiset mukaan ja kysellä heiltä. Yritetään edistää yhdenvertaisuutta, että maahanmuuttajat olisi mukana itse päättämässä asioista. TT2

Voit mennä omana itsenäsi ja kehittämään ja inspiroitua asioista ja käynnistämään samanhenkisten kanssa jotain juttua. YTK5

Mitä välittömämmin, kylki kyljessä tehdään ja näytetään ja annetaan vastuuta sit sen jälkeen, kun on näytetty. Näytetään perin pohjin, tehdään yhdessä, sen jälkeen ei tehdä puolesta. YTK6

Asukastalon toiminnassa oikeasti osallistava henki ja matala kynnys. Setlementtiarvot tulevat jalkautetusti esille. Periaatteet ja käytännöt onnistuttu hirveen hyvin yhteensovittamaan. TT4

Yhdenvertaisuuden edistäminen ja kaikkien kulttuurien avoin vuorovaikutus nousivat esiin. Asukastalossa korostetaan oman yhteisön ja kulttuurin vaalimisen tärkeyttä. Oleellista on se, että ei ole pakkoa osallistua, mutta kaikkeen voi osallistua halutessaan.

Jokainen on tervetullut sellaisena kuin on ja kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti taustasta riippumatta.

Nähdään että oma yhteisö ja kulttuuri on rikkaus ja voimavara. Järjestetään yhteisiä illanviettoja ja tapahtumia, jotta ryhmällä on mahdollisuus tutustua toisiinsa. Myös omaa kulttuuria voi toteuttaa, uskonnollisesta taustasta riippumatta. Naiset rukoilevat, on koraanikoulua sekä omaa äidinkielen opetusta viikonloppuisin. Meille tärkeää, vaikka ollaankin aika sallivia ja hyväksyviä, ettei saa kenelläkään tuputtaa omaa uskontoaan. Jokainen päättää oman vakaumuksena mukaan itse mihin osallistuu. TT2

Asukastalon toiminnan kautta neutraali maaperä kulttuurisesta, erilaisten kulttuurien ja uskonnollisista juhlista. YTK5

Ihmisten täytyy saada kokea olevansa arvokkaita. Millä uskonnolla ja tietämyksellä tahansa. TT4

Työntekijät on selkeästi osoittaneet ja antaneet ymmärtää, että kaikki ovat tervetulleita että eikä ketään syrjitä. Saa tulla myös se, joka on sitä mieltä, että kaikki maahanmuuttajat pitäis lähettää pois Suomesta. YTK6

Työntekijät ei ajattele kuka on kurdi, somali, suomalainen. Vaan tasa-arvoisesti kaikkia kohdellaan. TT3

Haastattelussa korostettiin asukastalon toimintaa ”avoimena foorumina”. Tutustuminen ei tapahdu rapuissa ja kerrostaloissa, vaan asukastalossa. Esimerkkeinä helppoon tutustumiseen tuotiin tutustuminen maahanmuuttajan leipoman leivän tai monikulttuuristen iltamien kautta.

Asukastalo on niinkuin tommonen avoin foorumi, niin onhan se mieletön vaikutus, koska eihän ihmiset lähde kodeistaan toisten koteihin tutustumaan tai keskustelemaan tai vaihtamaan yhtä tai kahta sanaa. Tossa on nyt se yks nuori maahanmuuttajamies, joka leipoo erilaisia leipiä. Suomalaiset eläkeläiset kysyvät mitä tässä leivässä on...Tulee ensimmäinen kontakti tavallaan, et aikun on hyvää leipää, ja sit se jatkuu siitä. YTK6

Esimerkiksi Pasila-seurassa olevat ihmiset ovat tutustuneet täällä ensimmäistä kertaa maahanmuuttajiin. Vaikka he asuvat samoissa rapuissa ja kerrostaloissa, ei paljon juttele siellä keskenään. Positiivisia kohtaamisia, suomalaiset oppineet tietämään heidän kulttuureista, ja myös toisinpäin. Sama tarkoitus näissä monikulttuurisissa tapahtumissa. Puolin ja toisin voi tutustua eri kulttuuriin. TT2

Vertaisohjaus merkittävänä työmenetelmänä mainittiin kaikissa haastatteluissa. Vertaisohjaajat auttavat esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomia ja toimivat asiointiapuna lääkärikäynneillä. Keskustelut vertaisryhmissä omalla äidinkielellä koettiin tärkeäksi kotoutumisen tueksi. Myös tulkkauksessa ja oikean auttamiskanavan löytämisessä vertaisohjaajat ovat korvaamaton apu, jotta maahanmuuttajat pääsisivät sisään palvelujärjestelmään. Useat haastatellut puhuivat siitä, että erityyppisen avun tarvitsijoiden määrä lisääntyy koko ajan.

Vertaisohjaajat keskittyvät konkreettisiin arkielämän ongelmiin. Maahanmuuttajat eivät osaa esimerkiksi soittaa suomenkieliseen puhelinpalveluun. Sitäkin kautta vertaisohjaajat tärkeitä, sillä heidän kauttaan pystyvät saamaan apua. Auttaisi, että ihmiset pääsisivät osaksi palveluita eivätkä syrjäytyisi. Tuntuu, että virta kasvaa vaan kolmannelle sektorille. TT2

Asukastalon tekemä vaikuttamistyö nousi esille. Konkreettisena esimerkkinä haastattelussa mainittiin Eduskunnan Pikkuparlamentissa joulukuussa 2012 pidetty seminaari maahan muuttaneiden köyhyydestä, jossa oli mukana vertaisohjaajia ja asukastalon työntekijöitä sekä alueella työskenteleviä.

Tärkeää olla aktiivinen erilaisissa asioissa. Vaikka monesti pieni askel, niin voi vähän viedä aina eteenpäin ja päättäjille myös tiedoksi, mikä on se todellisuus missä ihmiset elävät. TT2

5.4 Yhteistyön ja verkostojen merkitys

Yhteistyön ja verkostojen merkitys todettiin kaikissa haastatteluissa erittäin tärkeäksi. Verkostojen kautta on esimerkiksi matala kynnys olla yhteyksissä muihin tahoihin. Yhteinen Pasila -verkosto muistettiin mainita lähes kaikissa haastatteluissa. Myös esimerkiksi varhaisen tuen verkosto (VARTU), johon kuuluu alueella toimivia ammattilaisia, mainittiin useammassa haastattelussa.

Verkostotyöhän on kaiken A ja O. Pasilassa on perinteisesti ollut hyvin toimiva alueellinen yhteistyö. On oppinut hyvällä tavalla, ettei ole yksin, vaan pääset pohtimaan konkreettisesti, mitä mahdollisten huoli-ilmiöiden kanssa on tehtävissä. YTK5

Yhteinen Pasila – verkosto. ”Naamat tutuks” -juttu, minkä kautta helppo olla yhteydessä muihin. YTK6

Varhaisen tuen verkostossa käsitellään lapsiperheiden asioita, mukana alan ammattilaiset, jotka työskentelevät alueella, sosiaalitoimi, päivähoito, vertaisohjaajat. Onko huolia, joita on noussut esiin. TT2

Alueellisessa on yhteinen Pasila tiimi. Sosiaali- ja terveystieteitä, järjestöt, poliisi, pelastuspuoli, seurakunta, kumppanit – matala kynnys ottaa yhteyttä. YTK5

Yhden haastateltavan mukaan tiedottamisessa hyödynnetään muun muassa vertaisohjaajien omia verkostoja ja puskaradiota, sekä mainospaikkana esimerkiksi Halal-kaupan ilmoitustaulua, jonka kautta on mahdollista löytää uusia kävijöitä asukastaloon. Vertaisohjaajat hallitsevat myös viestintätavan, jotta asia menee varmasti perille.

Maahanmuuttajaäidit eivät välttämättä lue sitä neuvolan ilmoitustaulua mitä suomalaiset äidit lukee, vaan vertaisohjaajat saattavat viedä niitä mainoksia esimerkiksi Halal-lihakaupan eteiseen. Jos haluaa päästä sisälle johonkin yhteisöön pitää olla joku linkki, henkilö, joka tuntee sen kulttuurin ja ymmärtää, miten siitä asiasta pitää puhua, että he ymmärtävät sen sitten omalla kielellään. TT2

Haastatteluissa mainittiin tärkeänä yhteistyökumppanina asumisneuvoja, jonka kanssa asukastalon työntekijät, erityisesti vertaisohjaajat, tekevät kiinteää yhteistyötä. Yhteistyössä järjestetään esimerkiksi asukasiltoja sekä naisten ryhmä maahanmuuttajanaishille, joka kokoontuu kerran viikossa Länsi-Pasilassa.

Aiemmin on oltu aika osattomia hoitaa ja hallita sitä omaa asumista...Asumisen haasteet kärjistyy esimerkiksi ymmärtämättömyyteen kuinka toimia pesulassa, roskahuoneessa, miten täytyy vuokranmaksu hoitaa...yhteistyöllä Pasilan asukastalon kanssa on pystynyt tähän haasteeseen lähteen vastaamaan. Palaute mitä on tullut yhtiöön on rauhoittunut siitä, mitä se on alkuvaiheessa ollut. On ollut aiemmin ongelmakeskeistä, tänä päivänä kuulee jopa myönteistä puhetta. YTK5

5.5 Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot

Yleisesti ottaen haastateltavat olivat sitä mieltä, että maahanmuuttajilta löytyvät siteet omaan kulttuuriin, valtakulttuuriin tai molempiin. Haastatellut kertoivat esimerkkejä hyvin ja huonosti integroiduista maahanmuuttajista. Useammassa haastattelussa kerrottiin maahanmuuttajista, jotka ovat saattaneet asua Suomessa parikymmentä vuotta ilman, että edes auttavasti osaavat puhua Suomea. Kielikursseilla kävijät ovat yleensä vielä integraatiotaipaleensa alkuvaiheessa.

Kysymys on yhteisöistä, turva on niin vahvaa ja kiinteätä, ettei ole tarpeita lähteä ulospäin esimerkiksi kontaktiin kantaväestön kanssa. YTK5

Ryhmissä käy aktiivisia, innokkaita ja kouluttautuneita, jotka ovat päässeet työelämään. Mutta paljon on myös semmoisia, jotka aika paljon omassa porukassa, eivät ole päässeet kouluttautumaan jostain syystä. Lyhyitä työkaksoja, valitettavan monella tuntuu koulutuspolku tyssäävään työharjoitteluun. Positiivinen esimerkki eräs afrikkalaistaustainen henkilö, joka oli työllistynyt asukastalossa harjoittelunsa jälkeen pian yhteistyökumppanin palkkalistoille. TT2

He kokevat sen itse tärkeäksi, että tuntee suomalaisia ja että tulee kotoisa olo. TT4

Haastateltu toi esiin sen toisiasian, että toiset maahanmuuttajat voivat elää hyvin rajallisella alueella.

Paikkoja mihin täällä menee kauppa, asukastalo, leikkipuisto, pankki, kirkosta eniten moskeija... YTK6

Yksi haastateltava ajatteli, että suomalaiset voivat olla ennemminkin syrjäytyneitä kuin maahanmuuttajat. Yleensä maahanmuuttajakulttuureissa pidetään huolta omista ja naapureistakin.

Päinvastoin, suomalaisrouva sai naapurista tummat ihmiset soittelemaan ovikelloa, kun häntä ei ollut näkynyt pitkään aikaan, ja kysymään onko kaikki kunnossa. Eli pidetään huolta. YTK5

Ikäviä tapauksiakin löytyy, joissa oma yhteisö on jostain syystä hylännyt maahanmuuttajan.

Oma yhteisö jostain syystä hyljännyt tai ei arvosta ihmistä, on valitettavia muutamia esimerkkejä. Ne joilla ei verkostoa ympärillä tai sukulaiset jottenkin hylännyt ovat ihan yksin. TT2

Maahanmuuttajakeskittymien syntymisen pelko, myös maahanmuuttajien puolelta, tuotiin esiin haastattelussa. Kotoutuminen ja kielen oppiminen kärsivät, jos eristäytyään omiin yhteisöihin.

Ei haluta, että eristäytyään omiin yhteisöihin. Esimerkiksi kun yhdessä talossa vapautuu isoja perheasuntoja, tutut rouvat tulevat sanomaan ryhmänä, että halutaan ettei oteta meidän taloon enää meikäläisiä. He ovat itse oivaltaneet, jos on epäsuhtaa asukasrakenteessa. Myös äideiltä tullut huoli, sillä äiti haluaa että lapsi oppii suomen kielen. YTK5

Ei saisi syntyä keskittyviä, voi elää siellä ilman, että tarvitsee opetella suomen kieltä. Koska sulla on se iso yhteisö, joka hoitaa tarpeen tullen sun asiat. Toisaalta ymmärtää, että haluaa saada tuen omilta maanmiehil-tään, mutta se ei lainkaan edistä kotoutumista. YTK6

Totta kai tulee ongelmia, jos yksi maahanmuuttajaryhmä liian hallitseva. Jos halutaan kotoutua ei hyvä. Itä-Helsingin maahanmuuttajakeskittymä huolestuttaa, esimerkiksi Kontulan alueella tosi paljon maahanmuuttajia. TT3

5.6 Asenneilmasto

Asenneilmastosta keskusteltiin ensin yleisellä tasolla. Näkökulmat vaihtelivat, sillä toi-set näkivät asenneilmaston kehittyneen positiivisempaan suuntaan ja rasismien vähenty-neen.

Nyt tilanne on kehittynyt paremmaksi. Rumaa ja ikävän sävyistä puhetta, jota kuului eri alueiden suunnalta, ei ole nytten ollut. Varhainen ennalta-ehkäisevä työ, avoimuus ja läpinäkyvyys tuo hyvää hedelmää, ettei lähetä vihakierteisiin. YTK5

Rasismi on vähentynyt koko Suomessa, uskon. TT1

Toiset puolestaan eivät olleet aivan varmoja kumpaan suuntaan kehitys on mennyt tai näkivät asenneilmaston tiukentuneen, muun muassa taloussuhdanteen heikkenemisen myötä.

Riippuu...Rasismia on joskus, jopa törmännyt itse maahanmuuttajatyössä tekeillä suomalaisilla. TT3

Yleisesti rasismien kokeminen on lisääntynyt, johon on vaikuttanut tiuken-tunut taloustilanne. Siinä näkee, että yhä enemmän kysytään työharjoitte-lupaikkoja. Entistä vaikeampaa maahanmuuttajien on päästä työmarkki-noille. TT2

Aina ei kuitenkaan ymmärretä, mitä rasismilla tarkoitetaan. Rasismien merkitys voidaan maahanmuuttajien keskuudessa myös käsittää väärin tai sen taakse voidaan piiloutua.

Rasismi-sanalla on inflaatio. Ikävistä tilanteista pahimmillaan lähdetään sen taakse piiloon. YTK5

Myös väärinymmärryksiä on. Esimerkiksi jos oma lapsi ei pääse yliopis-toon, luullaan että se on rasismia. Ei ymmärretä systeemiä. TT2

Maahanmuuttajayhteisöjen sisällä erilaisuuden hyväksyminen ja syrjintä nousi keskusteluun. Eräs haastateltava kertoi vallalla olevasta käsityksestä, että toinen maahanmuuttaja voi johtajana toimiessaan olla rasisempempi kuin suomalainen johtaja tai asiakaspalvelija.

Maahanmuuttajayhteisöissä on vaikeaa hyväksyä erilaisuutta. Se vaatii hirveen paljon, että sä pystyt näkemään, että toisilla ihmisillä on ihan erilaiset tarpeet ja ihan erilaiset tavat. Ja että sä pystyt hyväksymään sen...Silloin kun sä itse joudut tsemppaamaan ja hakemaan paikkaa, et se on itselle työteliästä olla ja elää, niin silloin sun on hirveen vaikeaa joustaa ja ymmärtää toisia. YTK6

Enemmän maahanmuuttajat kertovat rasismista maahanmuuttajien keskuudessa. Jotkut sanovat, että suomalainen on parempi kuin muut maahanmuuttajat kun he ovat johtajana tai asiakaspalvelu. Jos joku toinen henkilö puhuu suomen kieli, hän on enemmän rasismia. Täähän minä kuulen paljon. TT1

Vähemmistöjen sisällä erilaista syrjintää, jopa ryhmien välisestä rasismista olen kuullut. TT3

Mahdolliset klaanikysymykset herättivät pohdintaa.

Maahanmuuttajat kertoneet riidoista klaanien välillä, esimerkiksi kaupunkilaisten ja maalaisten välillä. TT1

Vai ovatko esimerkiksi klaanikysymykset alkaneet nousta pintaan? YTK5

Pasila nähtiin asenneilmastoltaan kansainvälisenä, johon kaikille avoin asukastalo on osaltaan myös vaikuttanut. Maahanmuuttajiin kielteisimmän suhtautuvat eivät varmaankaan käy asukastalolla.

Voi olla, että mulla on liiankin ruusuinen kuva, mielestäni Pasilassa ei ole ollut pahempia rasisia ilmauksia. Ei kukaan huutele, paitsi varmaan nuo juopot, mutta ne huutelee varmaan kenelle tahansa. Sen puolesta Pasila on kansainvälinen paikka. TT4

Kaikkein jyrkimmin suhtautuvat ei ehkä tule edes asukastalolle, maahanmuuttajatoiminta näkyy niin paljon tässä. TT2

Asukastalo vaikuttanut tän alueen imageen, ihmisiin, ihmisten viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. YTK5

Pasilan alue monikulttuurinen, turvallista. TT1

5.7 Asukastalon toiminnan kehittäminen

Teemaan Pasilan asukastalon kehittämisestä ja tulevaisuuden näkymistä näkökulmat vaihtelivat yleisemmällä tasolla maahanmuuttajatyön kehittämisestä aina konkreettisesti Pasilan asukastalossa tehtävästä työstä. Joitakin vastauksista on osittain käsitelty jo aiemmissa asiayhteyksissä, mutta tähän osioon on koottu keskeisimmin kehittämiseen liittyvät vastaukset.

Jatkumoa toivottiin kielikursseille, että toiminannon suunnittelu olisi helpompaa. Työharjoitteluiden suhteen toivottiin räätälöidympää toimintaa, jotta pystyttäisiin käsittelemään ohjatusti myös mahdollisia elämän ongelmia.

Jos saataisiin joku jatkumo luetaan yhdessä suomen kielen ryhmille, olisi hirveän paljon helpompaa suunnitella oppitunnit. Joka kerta vähän improvisointia, että katotaan keitä on paikalla. Ihmiset koko ajan tulee ja menee, ei mahdollisuutta tietää mitä heille tapahtuu tai mahtaa kuulua. TT4

Lyhyitä työjaksoja, valitettavan monella tuntuu koulutuspolku tyssäävään työharjoitteluun. Vieläkin räätälöidympää pitäisi olla, varsinkin jos on muita elämän ongelmia, joita pitäisi ohjatumminkin käsitellä. TT2

Lisää sekä suomen että muiden kielten opetusta toivottiin, esimerkiksi somalinkieltä luku- ja kirjoitustaidottomille aikuisille.

Lisää kielenopetusta ja kielikursseja, suomen- ja muiden kielen opetusta. Lapsille on oman äidinkielen opetusta, mutta ei aikuisille. Esimerkiksi aikuisille somalinkieli-ryhmä, joka tarvitsee kirjoitus ja lukuopetusta. TT1

Suomalaisia kävijöitä ja myös suomalaisia työntekijöitä toivottiin lisää asukastalolle.

Meillä ehkä tavoitteena, että miten saataisiin enemmän kantasuomalaisia. Halutaan pitää tämä kaikkien talona. TT2

Tarvitaan enemmän, että suomalaisia tulee. Tarvitaan enemmän suomalaisia työntekijöitä. TT3

Maahanmuuttajia toivottiin mukaan Pasila-seuran toimintaan.

Pasila-seurassa ei ole yhtään maahanmuuttajien edustajaa, pitäisi olla. TT4

Yhteistyötä toivottiin lisättävän esimerkiksi vanhuspalveluluiden suuntaan, jotta ikään-
tyneiden maahanmuuttajien tarpeet voitaisiin paremmin huomioida. Myös koulujen
kanssa yhteistyötä toivottiin lisättävän, muun muassa äitien ohjaamiseksi kielikursseille.

*Viranomaisten kanssa voisi olla enemmän, erityisesti sosiaaliviranomais-
ten kanssa yhteistä. Sosiaalitoimen suuntaan, esimerkiksi vanhuspalvelui-
hin yhteistyötä lisää. Ikämamujen tarpeet, yksinäisiä, ilman perhettä, luku-
ja kirjoitustaidottomia. Olisi tarkeätä, että saataisiin enemmän yhteistyö-
kuvioita. TT2*

*Esimerkiksi Eläintarhan ala-asteella. Miten äidit osallistuu vanhempainil-
toihin? Koulu tavoittaa parhaiten. Täytyy pohtia miten ohjata äitejä kieli-
kursseille. TT4*

Pasilan kansainvälistymistä toivottiin vahvistettavan ja kehitettävän siihen hyviä malleja.
Kontakti alueeseen voisi lähteä liikkeelle vierailuista yksittäisten talojen tasolta lähtien.

*Kansainvälistyminen on täällä Pasilassa. Sitä meidän pitäisi vahvistaa ja
voitaisiin kehittää hyviä malleja. Hyvät edellytykset siihen. Ei liian suuri,
vaan oikeastaan aika kompakti alue. Voitaisiin mennä joka taloon. Tää on
vähän niin kuin kylä, voidaan saada kontakti tähän alueeseen. TT4*

Toivottiin tunnisteita, kuten esimerkiksi rintamerkkejä asukastalon työharjoittelijoille ja
tukityöllistetyille. Näin asukastalon kävijät tietäisivät heti, ketkä ovat asukastalon työn-
tekijöitä.

*Ongelma on, että ei tiedä kuka on töissä ja kuka ei. Vakituisten työnteki-
jöiden ohella on niin paljon työharjoittelijoita ja tukityöllistettyjä. Myös
asukkailla voisi olla tarvetta tietää, onko toinen henkilö asukas vai töissä.
Tunnisteet, esimerkiksi rintamerkit olisivat ratkaisu tähän. YTK6*

Vertaisohjaajatoiminnan kehittäminen asukastalossa on käynnistynyt uuden hankkeen
myötä, mutta toimintamallin levittämistä ja markkinointia ehdotettiin koko kaupungin
tasolle.

*Nyt saatu RAY:ltä rahoitus uudelle hankkeelle. Tullaan laajentamaan sitä
ja hankerahoituksella päästään vertaisohjausta kehittämään syvemmälle.
TT2*

*Vertaistukiohjaajatoiminnan vahvistaminen ja levittäminen kaupunkitasol-
le. Ehdottomasti tuotteistamaan ja markkinoimaan, ehdottomasti oikea ta-
pa kolmannella sektorilla. YTK5*

*Vertaisohjaajia täytyisi olla joka paikassa. Asumisneuvonta, Laakson sai-
raala, Meilahden sairaala. TT1*

Naisen aseman ja oikeuden vahvistamista toivottiin muun muassa tiedottamisen muodossa. Myös miestyön kehittämistä esitettiin toive, mutta sitä ei avattu sen tarkemmin.

Muslimikulttuurissa eläviä naisia, joissa mies hallitsee ja nainen kotona. Yksi vertaisohjaaja tekee paljon työtä perheväkivallasta kärsineiden naisten kanssa. Naiset tarvitsevat lisää tietoa, miten voitaisiin vahvistaa naisen omaa oikeutta ja mistä voi saada tukea ja apua. TT2

Asukastalossa on parhaillaan käynnissä ja/tai suunnitteilla erilaisia hankkeita ja yhteistyökuvioita, joista kerrottiin haastatteluissa. Esimerkkeinä mainittiin hankkeet mielen-terveyden edistämiseen, työllistymisen jatkopolkujen kehittämiseen, naiseuden ja tyttöden tukemiseen, vaikuttamistyöhön sekä lähidemokratiaan liittyen.

Suunnitteilla lisää yhteistyötä masennukseen ja mielen-terveyden edistämiseen liittyen, alustavasti ollut imaamin kanssa puhetta. Islamilaisissa kulttuureissa vaikeaa ymmärtää, miten länsimaissa voidaan hoitaa mielen-terveyttä ja äidit voivat saada tukea, jos on esimerkiksi synnytyksen jälkeistä masennusta. Suuri tarve saada tukea sellaiseen. TT2

Työryhmä tarkoitus käynnistää, jossa mietitään maahanmuuttajien jatkopolkuja. Oppisopimuskoulutukset kiinnostavat maahanmuuttajia. TT2

SOPU-hanke yhteistyössä Kalliolan nuorten kanssa, joka on kunniakon- flikteja ehkäisevä hanke. Vanhempien ryhmiä teini-ikäisten vanhemmille, kuinka kasvattaa lapsia kahdessa kulttuurissa. Suunnitteilla äiti-tytär-leiri kesällä naiseuden ja tyttöden tukemiseen. Tavoitteena, että mukaan saataisiin myös suomalaisia. Suomalaisilla voi olla ihan samanlaisia haasteita kuin maahanmuuttajäideillä. TT2

Vaikuttamistyötä. Esimerkiksi Somaliliiton ja Setlementtiliiton yhteinen hanke. Opetetaan, miten Suomessa toimii kansalaisjärjestö, miten voisi enemmän tukea pieniä järjestöjä. TT2

Lähidemokratia hankkeelle saatu rahoitus, ja siltä odotetaan paljon. TT4

Lopuksi tähän sopii erään haastateltavan kertoma:

Tätä työtä ei tehtäisi ellei siihen ois tarvetta, mutta asukastalokaan ei voi tehdä kaikkea. TT4

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Virallinen kotouttamisjärjestelmä tarvitsee tuekseen kansalaisjärjestöjä

Useat haastateltavat antoivat tunnustusta virallisen kotouttamisjärjestelmän kehittymiselle. Uudistettu kotoutumislaki nähtiin positiivisena muun muassa omankielisen neuvonnan ja tiedottamisen lisääntymisen suhteen. Virallinen järjestelmä ei kuitenkaan pääse riittävän lähelle asiakasta, ja kolmannen sektorin merkitys korostuukin tässä suhteessa. Haastatteluissa mainittiin muun muassa maahanmuuttajien pelko viranomaisia kohtaan ja viranomaiskielen ymmärtämisen vaikeus. Myös esimerkiksi Ikäläinen, Martiskainen & Törrönen 2003 sekä Liebkind & Jasinskaja-Lahti 1997 viittaavat tutkimuksissaan maahanmuuttajien epäluottamukseen viranomaisiin ja toivoivat eri sektoreiden vuorovaikutuksen lisäämistä.

6.2 Kielitaito, työ ja kouluttautuminen merkityksellisiä kotoutumiselle

Haastateltavat painottivat hyvään kotoutumiseen kuuluvan suomen kielen oppimista, kouluttautumista ja työllistymistä. Sekä omankieliset että suomalaiset ystävät ovat tärkeitä. Nämä tulokset saavat tukea myös esimerkiksi Perhoniemen ja Jasinkaja-Lahden (2006, 94–96) tutkimuksesta, jonka mukaan henkistä hyvinvointia edistävät työllistyminen ja hyvä suomenkielen taito, myönteinen kokemus Suomen asenneilmapiiristä, hyvät sosiaaliset verkostot ja taloudellinen hyvinvointi. Haastateltavat korostivat kuitenkin, että kotoutuminen on hyvin yksilöllistä, jonka vaikuttavuuden mittaamiseen tarvittaisiin haastatteluja tai tutkimuksia esimerkiksi maahanmuuttajanaisten sijoittumisesta työelämään.

Kielitaidon merkitys ja huoli opetuksen riittävydestä nousi esiin. Esimerkiksi suuri osa asukastalon suomenkielen opiskelijoista tulee Pasilan ulkopuolelta. Myös huoli työllistämipaikkojen riittävydestä otettiin esille. Monen maahanmuuttajan koulutuspolku vaikuttaa pysähtyvän työharjoitteluun, mutta jatkuvan työharjoittelun sijaan tarvittaisiin

pysyviä työpaikkoja vaikeasti työllistettäville ja eri tahojen pitäisi tehdä tämän suhteen enemmän yhteistyötä.

Monet haastateltavat kertoivat esimerkkejä maahanmuuttajista, jotka ovat saattaneet asua Suomessa parikymmentäkin vuotta ilman, että auttavasti osaavat puhua suomea. Useissa haastatteluissa lasten ja vanhempien eritahtinen kotoutuminen nousi esiin. Myös esimerkiksi Martikainen & Tiilikainen (2007, 28) tuovat tutkimuksessaan esiin perheenjäsenten eritahtisen kotoutumisen, mikä voi aiheuttaa kasvavia ristiriitoja perheen sisällä ja sukupolvien välillä. Ylipäänsä erilaisen avun tarvitsijoiden määrä on kasvussa ja myös puskaradio tuo lisää kävijöitä asukastalolle.

6.3 Työmenetelminä osallistaminen, yhteisöllisyys ja matala kynnyys

Haastatteluissa tuli esiin, että maahanmuuttajatyötä asukastalolla tehdään omana persoonana. Työntekijöiden, kuten esimerkiksi vapaaehtoisten suomen kielen opettajien oma persoonallisuus ja vertaisohjaajien toimiminen roolimalleina muille maahanmuuttajille nousi esiin useissa haastatteluissa.

Osallistavuus työmenetelmänä mainittiin useissa haastatteluissa. Asukastalon toiminnassa osallistetaan, eli yritetään ottaa ihmiset mukaan toimimaan ja kysellään heiltä itseltään toiveita ja tarpeita. Pyritään, että maahanmuuttajat olisivat mukana itse päättämässä asioista. Asukastalolle voi tulla omana itsenään kehittämään asioita ja inspiroitua ja käynnistää toimintaa samanhenkisten kanssa. Tämä vastaa myös osallisuuden periaatteita ja lähtökohtia (vrt. esim. Koskiahho 2002, 36–38). Myös yhteisöllisyys työmenetelmänä, luottamus ja verkostojen aktivointi tulivat näkyville haastatteluissa.

Yhdenvertaisuuden edistäminen ja kaikkien kulttuurien avoin vuorovaikutus ovat tärkeitä asukastalon työssä. Oman yhteisön ja kulttuurin vaalimisen tärkeyttä korostetaan, esimerkiksi viikonloppuisin on koraanikoulua ja oman äidinkielen opetusta. Vapaaehtoisuus, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu ovat peruseriaatteita liittyen kaikkeen toimintaan, mihinkään ei ole pakko osallistua. Settlementti- ja yhteisötyön lähtökohdat ja arvot tulevat jalkautetusti esille asukastalon työmenetelmissä ja tulokset ovat yhdenmukaisia tutkailtaessa myös settlementti- ja yhteisötyön teoreettisista lähtökohtia ja arvoja

(esimerkiksi Juhila 2006, Puurunen & Roivainen 2012, Roivainen 2001, Kalliolan Settlementti 2009).

Haastatteluissa korostettiin asukastalon matalaa kynnystä ja toimintaa ”avoimena forumina”. Esimerkkinä helposta tutustumisesta kerrottiin tutustuminen maahanmuuttajan leipoman leivän kautta tai monikulttuuriset iltamat. Vaikka ihmiset asuvat samoissa kerrostaloissa ja rapuissa, eivät he lähde kodeistaan toisten koteihin tutustumaan tai keskustelemaan, vaan tutustuminen tapahtuu asukastalon kautta.

Vertaisuuden merkitys nousi esiin; vertaisohjaus merkittävänä työmenetelmänä mainittiin kaikissa haastatteluissa. Vertaisohjaajat auttavat esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomia ja toimivat asiointiapuna lääkärikäynneillä. Keskustelut vertaisryhmissä omalla äidinkielellä koettiin erittäin tärkeiksi kotoutumisen tueksi. Eräs haastateltava korosti juuri ihmisten arjessa tapahtuvien kohtaamisten merkitystä, joiden tarve olisi suuri esimerkiksi asumiskoulutuksessa.

6.4 Alueellinen yhteistyö ja verkostot toiminnan edellytys

Haastatteluissa verkostojen merkitys ”A:na ja O:na” kaikessa asukastalon toiminnassa korostui. Alueellinen yhteistyö esimerkiksi Yhteinen Pasila-verkoston kautta on tärkeä työmuoto. Tiedottamisessa nousi esiin myös puskaradion merkitys, sillä ihmiseltä toiselle välittyvä tieto tavoittaa maahanmuuttajat ehkä paremmin kuin muut tiedotuskanavat. Esimerkiksi Moskeijan tai Halal-kaupan ilmoitustaulu on tärkeä tiedotuskanava, jos halutaan saada maahanmuuttajia mukaan toimintaan. Asukastalo on järjestänyt moskeijan kanssa yhteistyössä naisten terveyden edistämiseen liittyvä luentoja. Moskeijan kautta on onnistuttu tavoittamaan ehkä sellaisiakin naisia, jotka eivät olisi muuten saaneet asiasta tietoa. Myös esimerkiksi Juhila (2006) on korostanut verkostojen merkitystä maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä.

6.5 Huoli sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle jääneistä/jätetyistä

Kysymyksen asettelu maahanmuuttajien sosiaalisista verkostoista oli tehty Berryn akkulturaatioteorian pohjalta (Berry 2011, esitelty luvussa 2.1.4). Yhteenvedona vastauksista voidaan todeta, että yleisimmin maahanmuuttajilla on siteet valtakulttuuriin ja omaan kulttuuriinsa, eli he ovat integroituneita. Toisilla siteet löytyvät vain omaan kulttuuriin, eli puhutaan separaatiosta. Haastattelutulosten pohjalta voidaan tehdä yleistys, että maahanmuuttajakulttuureissa pidetään siten huolta niin omista ja kuin naapureistakin. Haastatteluissa nousi huoli myös täysin omista yhteisöistään syystä tai toisesta ulkopuolelle jääneistä tai joissain tapauksissa myös jätetyistä perheistä. Heidän kohdallaan puhutaan Berryn mallin mukaisesti marginalisaatiosta.

Haastatteluissa tuli esiin myös se seikka, että toiset maahanmuuttajat elävä hyvin rajallisella alueella. Toisaalta maahanmuuttajakeskittymien syntymisen pelko myös maahanmuuttajien puolelta nousi esiin haastatteluissa. Maahanmuuttajatkään eivät halua eristäytyä omiin yhteisöihinsä, sillä se voi heikentää muun muassa heidän lastensa kielennoppimista.

6.6 Käsitukset yleisestä asenneilmastosta vaihtelivat

Toiset haastateltavat näkivät yleisen asenneilmaston tiukentuneen, toiset puolestaan näkivät asenneilmaston parantuneen. Yhä enemmän kuitenkin kysytään työharjoittelu- paikkoja ja maahanmuuttajien on entistä vaikeampaa päästä työmarkkinoille. Maahanmuuttoasenteiden kielteisyyden kasvu suhteessa taloudellisen tilanteen huononemiseen saa vahvistusta myös esimerkiksi Jaakkolan tutkimuksesta (2009).

Haastatellut näkivät, että yleensä maahanmuuttajakulttuureissa pidetään huolta omista, mutta he toivat esiin myös eri maahanmuuttajaryhmien välillä sekä vähemmistöjen sisällä tapahtuvaa erityyppistä syrjintää. Erään haastateltavan mukaan maahanmuuttajayhteisöissä on vaikeaa hyväksyä erilaisuutta. Yksi haastateltava kertoi kohdanneensa ongelmallisia asenteita itse maahanmuuttajatyötä tekevällä suomalaisella.

6.7 Ideoita asukastalon toiminnan kehittämiseksi

Haastatteluissa tuli esiin lukuisia kehittämisideoita, mutta myös olemassa olevat hankkeet ja niiden jatkojalostaminen nousivat keskusteluun. Jatkumoa toivottiin esimerkiksi suomen kielen ryhmille, jotta opetuksen suunnittelu helpottuisi ja työ olisi pitkäjänteisempää. Ylipäänsä haluttaisiin lisää sekä suomen että muiden kielten opetusta, esimerkiksi somalinkieltä luku- ja kirjoitustaidottomille aikuisille. Työharjoitteluiden suhteen toivottiin räätälöidympää jatko- ja koulutuspolkua. Usein työharjoittelujakso päättyy asukastalolle ilman, että jatkopolku on selvillä.

Kantasuomalaisia toivottiin lisää asukastalolle ja maahanmuuttajia puolestaan mukaan Pasila-seuran toimintaan. Pasilan kansainvälistymistä pitäisi vahvistaa ja kehittää siihen hyviä malleja. Yhteistyötä toivottiin lisää esimerkiksi vanhuspalveluiden suuntaan, jotta pystyttäisiin huomioimaan paremmin ikääntyneiden maahanmuuttajien tarpeet. Myös alueen koulujen kanssa toivottiin yhteistyötä kehitettävän.

Vertaisohjaajatoiminnan kehittäminen on uuden hankkeen myötä käynnistynyt. Vertaisohjauksen toivottaisiin leviävän koko kaupungin tasolle, esimerkiksi asumisneuvontaan ja sairaaloihin. Myös sukupuolisensitiivinen työ nousi esiin kehittämiskohteena. Toivottiin esimerkiksi työtä naisen aseman ja oikeuden vahvistamiseksi, sekä myös miestyön kehittämistä.

Asukastalolla on meneillään lukuisia erilaisia hankkeita ja uusia yhteistyökuvioita suunnitellaan jatkuvasti. Esimerkkeinä mainittiin yhteistyö imaamin kanssa liittyen äitien mielenterveyden tukemiseen. Maahanmuuttajien työllistymisen ja opiskelun jatkopolkuja kehittävä työryhmä on käynnisteillä, erityisesti oppisopimuskoulutukset kiinnostavat maahanmuuttajia. Kunniakonflikteja ehkäisevä SOPU-hanke toteutetaan yhteistyössä Kalliolan nuorten kanssa, ja sen puitteissa olisi tarkoitus järjestää kesäleiri. Erityyppistä vaikuttamistyötä on käynnissä koko ajan, muun muassa Somaliliiton ja Settlementiliiton yhteinen hanke. Myös lähidemokratia-hankkeelle on saatu rahoitus, ja sen suhteen odotukset ovat suuret.

7 POHDINTA

Varasin tämän opinnäytetyön aiheen Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötorilla tammikuussa 2012 ja toukokuussa 2012 esitin ideapaperini seminaarissa. Opinnäytetyösuunnitelmani valmistui syyskuussa 2012. Sopimus opinnäytetyöyhteistyöstä Kalliolan settlementin ja Diakin välillä, jolla taataan muun muassa tutkimuksen tekijän sitoutuminen vaitiolovelvollisuuteen sekä tutkimuseettisiin ohjeisiin, allekirjoitettiin marraskuussa 2012. Teoriaosuuden kirjoittaminen pääsi vauhtiin harjoitteluni jälkeen marraskuussa 2012. Huomaan kuitenkin aloittaneeni tämän työn prosessoinnin jo paljon aikaisemmin. Joulukuussa 2012 esitin seminaarissa käsikirjoituksen opinnäytetyöstäni. Ensimmäiset haastattelut tein joulukuussa 2012, loput tammikuun 2013 aikana. Työn analyysi- ja viimeistelyvaihe ajoittui helmi-maaliskuuhun 2013.

Käynnistysvaiheeseen päästyäni tässä opinnäytetyöprosessissa ensimmäinen haaste oli tutkimusnäkökulman valitseminen. Viime vuosina on tehty monia opinnäytetöitä maahanmuuttajien kotoutumiseen, erityisesti kotoutumis- ja kielikursseihin liittyen. Niissä on pyritty tuomaan maahanmuuttajien omaa ääntä kuuluviin haastattelemalla maahanmuuttajia. Työskennellessäni maahanmuuttajien parissa olen kuitenkin huomannut, että toisissa kulttuureissa ei ole sosiaalisesti suotavaa tai niissä on vaikeaa antaa rakentavaa palautetta. Se oli yksi syy, miksi päädyin opinnäytetyössäni haastattelemaan työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita.

Sisällön analysoiminen oli mielestäni haastava vaihe tässä työssä. En ole aiemmin tehnyt kvalitatiivista tutkimusta, joten haastattelut äänityksineen, litterointeineen ja analyysineen olivat minulle kokonaan uutta aluetta. Näin jälkikäteen ajatellen olen tyytyväinen, etten kannustuksesta huolimatta tehnyt haastatteluja vielä harjoittelujaksoni aikana, sillä mielestäni oli tärkeää ensin perehtyä kunnolla teoria-aineistoon ja antaa tutkimuskysymysten muotoutua rauhassa. Sain myös enemmän ulkopuolisen tutkijan näkökulmaa, kun tulin tekemään haastatteluja vasta harjoittelujaksoni jo päätyttyä. Opinnäytetyön aikatauluttaminen on ollut vaikeaa, sillä opinnoissamme ei ole erillistä yhteistä ajanjaksoa opinnäytetyöhön tekemiseen, vaan koko ajan on käynnissä muita kursseja aina valmistumiseen saakka. Opinnäytetyöprosessin myötä olen myös oppinut näyt-

tämään keskeneräistä tekstiä, mikä on osaltaan vahvistanut epävarmuuden ja kesken­eräisyyden sietokykyäni.

Ammatillinen kasvu muokkautuu paljolti koettujen tilanteiden kautta. Monet kohtaami­set maahanmuuttajien kanssa ovat piirtyneet mieleeni elävästi, ja kompetenssi perustuu­kin usein vuorovaikutustilanteisiin. Tärkeää on puuttua asioihin rohkeasti, mutta kunni­oittavasti ja sanoa, jos ei ymmärrä jotain asiaa, puolin ja toisin. Opintojeni aikana olen päässyt tutustumaan useisiin erityyppisiin asukastaloihin ja maahanmuuttajien toiminta­keskuksiin. Harjoittelujeni kautta olen oppinut paljon käytännön maahanmuuttajatyöstä, ja pidänkin näitä käytännön harjoitteluja ammatillisen kasvuni suhteen merkittävim­pänä.

Pasilan asukastalon ilmapiiri on lämmin, avoin ja välitön, josta löysin nopeasti oman paikkani. Olen saanut kehittää itseäni ja olla mukana monenlaisissa toiminnoissa, koko­uksissa, seminaareissa ja opintokäynneillä. Kotoutumisprosessin ymmärryksen­i myös käytännössä on kasvanut. Esimerkiksi somalikulttuurista ja vasta Suomeen muuttaneiden ongelmista olen oppinut paljon, kun sain osallistua somalinkielisten VertaisKoto­kurssiin harjoitteluni aikana. Koen kehittyneeni maahanmuuttajien ohjauksessa ja hei­dän ongelmien ymmärtämisessä ja olen nyt valmiimpi kohtaamaan erilaisia asiakasryh­miä. Tärkeää on mielestäni käsittää maahanmuuttajien heterogeenisuus, mutta myös haavoittuvuus. Kun on päässyt tutustumaan heidän elämäänsä, ymmärtää heitä ja heidän kokemuksiaan paremmin.

Ammatilliseen kasvuun on vaikuttanut myös saamani opetus niihin liittyvine seminaa­reineen, ryhmä- ja yksilötehtävineen. Opintojakso liittyen monikulttuurisuuteen on ollut merkityksellinen. Tärkeä tätä opinnäytetyötä silmällä pitäen oli myös valinnainen yhteis­ötyö- ja kansalaistoiminnan kurssi, jossa pääsin tutustumaan setlementtityön historiaan ja nykypäivään. Tärkeää on ollut perehtyä sekä teoriaan että Pasilan asukastalon toiminta­kokonaisvaltaisesti. Myös harjoittelijana asukastalossa olen saanut tuntea setle­menttiarvojen toimivan käytännössä ja niiden mukaisesti olen saanut suurta luottamusta työstä opinnäytetyötäni valitsemaani suuntaan.

Mielestäni ihmisten asenteet ja tavat merkitsevät enemmän kuin monikulttuurisuus. Tärkeimpiä arvoja ja samalla myös työvälaineitä niin maahanmuuttajien kuin muidenkin kanssa työskenneltäessä ovat mielestäni aito kiinnostus heidän asioihinsa sekä avoimuus,

luottamuksellisuus, hyväksyntä, empatia ja kunnioitus. Monikulttuurinen työ on myös antoisaa ja joka päivä huomaa oppivansa uutta, usein myös itsestään. Kotoutumisen laajempi ymmärtäminen tulee hyödyttämään minua ammatillisesti.

Olen pohtinut sen vaikutusta, että en ollut ulkopuolien tutkija, vaan olen tutustunut asukastalon toimintaan harjoittelujeni kautta. Kaikki haastateltavani olivat naisia, mutta olisinko saanut erilaisia vastauksia, jos olisin haastatellut myös miespuolisia työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita? Toiminnallinen opinnäytetyö olisi jälkikäteen ajateltuna ollut helposti toteutettavissa harjoitteluni yhteydessä. Vertaisohjauksen asiakas-caseista löytyisi varmasti materiaalia useampaakin opinnäytetyötä varten. Myös määrällisen ja laadullisen tutkimuksen yhdistäminen olisi voinut tulla kyseeseen. Imaamiakin olisi voinut haastatella; hänen merkityksensä nousi esiin haastattelujen myötä.

Maahanmuuttajaväestön koko ajan kasvaessa tarve kotoutumisen tutkimukseen ja kehittämiseen on suuri. Paljon on puhuttu nuorten syrjäytymisen kustannuksista yhteiskunnalle, mutta mielestäni myös maahanmuuttajien syrjäytymisen hinnasta pitäisi syntyä keskustelua. Asukastalojen rahoitus on tiukassa, mutta toiminnan turvaamiseksi tarvittaisiin juuri pitkäaikaista rahoitusta jatkuvan projektirahoituksesta kilpailemisen sijaan. Pasilan asukastalo on merkittävä toimija maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa ja osallisuuden kasvattamisessa. Käsitkseni mukaan asukastalon tekemä kotouttamistyö ei sovi perinteisten kotouttamiskurssien muottiin. Asukastalo on kaikille avoin eikä käännyttä ketään pois, mikä on nyky-yhteiskunnassamme harvinaista. Toivoisin, että Pasilan asukastalon kaltaisten paikkojen merkitys ymmärrettäisiin ja vastaavalla konseptilla toimivia paikkoja saataisiin lisää. Myös hiljaisen tiedon ja hyvien käytäntöjen siirtyminen eteenpäin pitäisi turvata. Olen toivottavasti tuonut opinnäytetyössäni esiin sellaista tietoa, jota myös muut voivat hyödyntää.

LÄHTEET

- Abu-Hanna, Umayya 2012. Lottovoitto jäi lunastamatta. Kirjailijapuheenvuoro 30.12.2012. Helsingin Sanomat. Viitattu 17.1.2013.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/sunnuntai/Lottovoitto+j%C3%A4i+lunastamatta/a1356756791315>
- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Tiina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 37–52.
- Anttila, Markus & Juote, Atso 2010. Tapaustutkimus Pasilan asukastalon asemoitumisesta sosiaalipalvelujen kentälle. Helsinki: Kehityspiikki Tutkimus Oy. Viitattu 21.8.2012
http://www.kehityspiikki.fi/julkaisut/Kalliola_rajapinta_raportti_31122010.pdf
- Berry, John W.; Poortinga, Ype H., Breugelmans, Seger M.; Chasiotis, Athanasios; Sam, David L. 2011. Cross-Cultural Psychology: Research and Applications. Cambridge: Cambridge University Press.
- Castaneda, Anu E; Rask, Shadia; Koponen, Päivikki; Mölsä, Mulki; Koskinen, Seppo (toim.) 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais-, ja kurditaustaisista Suomessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 61/2012. Viitattu 26.3.2013.
<http://www.julkari.fi/handle/10024/90907>
- Ekholm, Elina 1994. Syrjäytyä vai selviytyä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 9/1994. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Forsander, Annika & Ekholm, Elina 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm & Petri Hautaniemi et. al. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 57–82.
- Helsingin kaupunki, i.a. Pasila. Perustiedot. Viitattu 25.2.2013.
<http://www.uuttahelsinki.fi/pasila/perustiedot/historia>

- Helsingin kaupunki 2013. Kaiken maailman helsinkiläiset – maahanmuuttajat, hyvinvointi ja palvelut. Maahanmuuttajien elinolojen ja palveluiden seurantaraportti. Helsingin kaupunki, maahanmuutto-osasto. Viitattu 25.2.2013.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/d8d620f7-033a-4238-be7f-331a956f4d30/Kaiken_maailman_helsinkilaiset_2901.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=d8d620f7-033a-4238-be7f-331a956f4d30
- Helsingin kaupunki tietokeskus 2011. Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2011. Tilastoja 2011.41. Viitattu 7.2.2013.
<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/0c8fe3804a82976d8f7defa69667230d/Helsingin+ulkomaalaisv%C3%A4est%C3%B6+2011.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=0c8fe3804a82976d8f7defa69667230d>
- Helsingin Sanomat 2010. Asukkaat kyllästyivät Itä-Pasilan arvosteluun. 11.11.2010. Viitattu 4.12.2012.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Asukkaat+kyll%C3%A4styiv%C3%A4t+It%C3%A4-Pasilan+arvosteluun/1135261548860>
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, Mirella 2012. Kolmas sektori ja kotoutuminen. Teoksessa Koti maalla. Käsi-kirja maahanmuutosta. Helsinki: Maaseudun Sivistysliitto, 47–53.
- Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 29–47.
- Ikäläinen, Sinikka; Martiskainen, Taina & Törrönen, Maritta 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen -asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Immonen, Tuula; Ojaksela, Anu; Väisänen, Veikko 2010. Itä-Pasilan asukastalo -projekti (2008–2011). Väliraportti.
- Jaakkola, Magdalena 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009/1.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

- Juntto, Anneli 2005. Maahanmuuttajien asuminen – integroitumista vai segregoitumista. Teoksessa Seppo Paananan (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 43–58.
- Kalliolan setlementti 2009. Vuosikertomus. Helsinki: Kalliolan kannatusyhdistys ry.
- Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti; Marjamäki, Pirjo; Laiho, Kristiina; Sarvimäki, Pirjo; Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana 2007. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.
- Karjalainen, Jarno i.a. Osallisuus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.2.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus
- Kivinemi, Kari 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koskiaho, Briitta 2002. Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouko Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus. 36–57.
- Laimio, Anne & Karnell, Sonja 2011. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 9–19.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Viitattu 21.8.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga 1997. Maahanmuuttajien onnistuneen integroitumisen esteitä. Teoksessa Harry Schulman & Vesa Kanninen (toim.) Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:12. Helsinki, 93–108.
- Liebkind, Karmela; Mannila, Simo; Jasinskaja-Lahti, Inga; Jaakkola, Magdalena; Kynätäjä, Eve & Reuter, Anni 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen: kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.
- Linderborg, Hilka 2012. Hennattuja partoja. Ikääntyvät somalimiehet ryhmätoiminnassa. Ammatillinen lisensiaatintutkimus. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.

- Mannila, Simo 2010. Nordic immigration policy and the new emphasis on labour immigration – the case of Finland as compared to Sweden and Norway. Teoksessa Simo Mannila, Vera Messing, Hans-Peter van den Broek, Zsuzsanna Vidra. Immigrants and ethnic minorities. European country cases and debates. Helsinki: THL Report 41/2010, 18–38. Viitattu 25.2.2013.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79981/b40a0754-e565-47fb-a6c8-519135f827cf.pdf?sequence=1>
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja , D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Nylund, Marianne 2005. Osallisuus ja osallistuminen kansalaistoiminnassa. Teoksessa Timo Kopomaa & Tero Meltti (toim.) Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino, 141–156.
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Ojaksela, Anu 2012. Yhteisöyöntekijän haastattelu. 14.11.2012. Pasilan asukastalo. Helsinki.
- Onchari, Obiero Dennis 2012. The Role of Community Centres in Conflict Resolution; A Case Study of Asukastalo centre in East Pasila community. Järvenpää: Diaconia University of Applied Sciences.
- Pasilan asukastalo 2012. Monikulttuurinen työ. (Julkaisematon lähde).
- Peltola, Jarmo 2009. Yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. Kalliolan setlementti 1919–2009. Jyväskylä: Gummerus.
- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004. Tutkimuksia 2006:2. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus.
- Puurunen, Pia & Roivainen, Irene 2011. Jane Addams, setlementityön ja kansalaiskeskeisen sosiaalityön uranuurtaja. Teoksessa Petri Ruuskanen, Katri Savolainen & Mari Suonio (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress, 15–38.
- Pöyhönen, Sari; Tarnanen, Mirja; Vehviläinen, Eeva-Maija; Virtanen, Aija & Pihlaja, Lenita 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuutta-

- jien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 29.11.2012.
<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/ajankohtaista/osallisenasuomessa/osallisenasuomessa.pdf>
- Rapo, Markus 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Tieto & trendit 1/2011. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 7.2.2013.
http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html
- Roivainen, Irene (toim.) 2001. Yhteisöt hyvinvoinnin tuottajina. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto.
- Roivainen, Irene 2008. Onko yhdyskuntatyö katoamassa suomalaisesta sosiaalityöstä? Teoksessa Irene Roivainen, Marianna Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-Kustannus, 25–42.
- Saukkonen, Pasi 2010. Kotouttamispolitiikkaa meillä ja muualla. Teoksessa Timo Heikkinen & Eeva Mynttinen (toim.) Kollaasikaupunki. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C 78, Aalto-yliopisto, Teknillinen korkeakoulu 2010, Helsinki.
- Setlementtiliitto 2012. Monikulttuurinen työ. Viitattu 8.8.2012.
<http://www.setlementti.fi/toiminta/monikulttuurinen-tyo/>
- Siirtolaisuusinstituutti i.a. Tilastot, ulkomaalaiset Suomessa 1980–2010. Viitattu 8.4.2013. <http://www.migrationinstitute.fi/stat/>
- Sisäasiainministeriö 2013. Maahanmuuton tulevaisuus 2020 –työryhmän ehdotus. Sisäasiainministeriön julkaisuja. Viitattu 1.2.2013.
<http://www.intermin.fi/julkaisu/052013?docID=39678>
- Suomen kuntaliitto 2012. Kunnat.net. Kuntaliiton näkemyksiä valtion kotouttamisohjelmasta Viitattu 8.12.2012.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/lausunnot/2012/Sivut/1422-90-2012.aspx>
- Säävälä, Minna 2007. Uussuomalainen nainen etsi paikkaansa. Venäläisten ja kostonalbaanien elämänpolut työssä ja kotona. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu 8.12.2012.
http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/386688/Femage_Uussuomal+nainen.pdf
- Talvinen, Päivi & Nylund, Marianne 2008. Kotouttavan yhteisösosiaalityön yhteistoiminnallisuus. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Kor-

- kiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö - kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS-Kustannus: Jyväskylä. 111–125.
- Tamminen, Tenho 2011. Työllistetyistä toimijaksi: työllistettynä Itä-Pasilan asukastalossa ja kohtaamispaikka Askeleessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opin- näytetyö.
- Tuomi, Jouni; Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012 a. Maahanmuuttajien kotouttaminen. Viitattu 21.8.2012. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=4626>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012 b. Valtion kotouttamisohjelma. Työ- ja elinkeinomi- nisteriön julkaisuja 27/2012. http://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012 c. Valtion kotouttamisohjelma: maahanmuuttaja tar- vitsee kielitaitoa, koulutusta ja työtä. Viitattu 4.2.2013. https://www.tem.fi/index.phtml?109336_m=106916&s=5236
- Vaattovaara, Mari; Vilkama, Katja & Dhalmann, Hanna 2013. Asenteet maahanmuutta- jiin muokkaavat metropolia. Vieraskynä. Helsingin Sanomat 21.3.2013. Viitattu 22.3.2013. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/Asenteet+maahanmuuttajiin+muokkaavat +metropolia/a1361374435929>
- Vilkama, Katja 2011. Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asuinalueiden alueellinen eriytyminen ja muut- toliike pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Viitattu 3.12.2012 <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/e2f4f1804a52501e8ec5cf1e71b6be69/ ASUINALUEET+ERITYTYV%C3%84T+%E2%80%9DYhteinen+kaupun ki+eriytyv%C3%A4t+kaupunginosat%E2%80%9D+Tutkija+Katja+Vilka ma+2011.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=e2f4f1804a52501e8ec5cf1e 71b6be69>
- Väisänen, Veikko; Immonen, Tuula & Ojaksela, Anu 2011. Settlementtityön juurilla nykyajassa. Kuvaus Itä-Pasilan asukastalon ensimmäisistä vuosista 2008–2010. Kalliolan Settlementin julkaisuja 4. Helsinki: Kalliolan kannat- tusyhdystys ry. Verkkojulkaisuna:

http://www.kalliola.fi/Kalliolansetlementti/julkaisut/Documents/PasilanAsukastalo_Lowres.pdf

Väisänen, Veikko 2012. Pasilan asukastalo paikallisena toimijana. Luento yhteisötyö ja kansalaistoiminta -kurssilla 20.9.2012. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

LIITE 1: Haastattelujen teemat ja apukysymykset.

1. Maahanmuuttajien tuen ja palveluiden tarpeesta

Minkälaista tukea ja palveluita maahanmuuttajat mielestäsi eniten tarvitsisivat onnistuneen kotoutumisen turvaamiseksi? Miten palvelujärjestelmä pystyy käsityksesi mukaan vastaamaan tähän tarpeeseen? Oletko huomannut muutoksia tuen tarpeessa? Mitä tarkoittaa mielestäsi hyvä kotoutuminen ja/tai mikä voisi olla hyvän kotoutumisen mittari?

2. Työmenetelmistä

Millaisista työmenetelmistä ja toiminnasta koet maahanmuuttajien hyötyvän eniten? Minkälaiden menetelmien käytössä olet huomannut ongelmia, millaisia? Kuinka käytännössä asukaslähtöisyys ja osallisuus näkyy työmenetelmissäsi?

3. Yhteistyön ja verkostojen merkityksestä

Kerro yhteistyöstäsi Pasilan asukastalon / muiden toimijoiden kanssa. Kuinka merkittäväksi näet yhteistyön ja verkostojen merkityksen maahanmuuttajatyössä? Onko yhteistyötä mielestäsi riittävästi?

4. Maahanmuuttajien sosiaalisista verkostoista

Millaisia ovat käsityksesi mukaan maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot? Ovatko asukastalolla toimivat maahanmuuttajaryhmät 1) integroituneet sekä omiin että suomalaisiin verkostoihin 2) eristyneet omiin verkostoihinsa 3) sulautuneet suomalaisiin verkostoihin vai 4) syrjäytyneet molemmista? Kerro esimerkkejä.

5. Asenneilmastosta

Millainen vaikutus Pasilan asukastalon toiminnalla on valtaväestön ja maahanmuuttajien väliseen asenneilmastoon ja vuorovaikutukseen? Koetko että asenneilmasto on muuttanut viime vuosina? Oletko havainnut rasismia valtaväestön ja maahanmuuttajien tai maahanmuuttajaryhmien välillä/sisällä? Entä oletko havainnut vähemmistöjen sisällä tapahtuvaa syrjintää? Pitäisikö mielestäsi eri kulttuurit ja uskonnot huomioida paremmin?

6. Työn kehittämisestä ja tulevaisuuden näkymistä

Miten Pasilan asukastalon monikulttuurista, kotouttavaa työtä voitaisiin kehittää ja miltä se voisi näyttää tulevaisuudessa? Miten maahanmuuttajien osallisuutta voitaisiin lisätä?

7. Haluaisitko vielä sanoa jotain aiheeseen liittyen?